

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Õpingutega jätkamine pärast üldkeskharidust

Tiiu Kreegipuu, Ingrid Jaggo

Õpingute jätkamine pärast üldkeskharidust

Autorid: Tiiu Kreegipuu, Ingrid Jaggo (Haridus- ja Teadusministeerium)

Viitamine: Kreegipuu, T., Jaggo, I. (2018). Õpingute jätkamine pärast üldkeskharidust. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium.

Haridus- ja Teadusministeerium

Munga 18, Tartu 50088, Eesti

E-post: hm@hm.ee

© autor ja Haridus- ja Teadusministeerium, 2018

Tellija ja väljaandja: Haridus- ja Teadusministeerium

Keeleline korrektuur: Inga Kukk

Kujundus: Kadi Serbak / Haridus- ja Teadusministeerium

Sisukord

Lühikokkuvõte analüüsi peamistest tulemustest	4
Miks see teema on oluline?	6
Mis on praegune seis?	8
Õpingute jätkamine pärast keskharidust, üldine olukord	8
Õpingute jätkamine: kohe pärast keskhariduse omandamist ja hiljem	11
Kõrghariduse omandamine.....	13
Haridustee jätkamist mõjutavad tegurid.....	15
Sooline jaotus	15
Piirkondlik esindatus	17
Emakeelega seotud erinevused haridusteede valikus	19
Kes ei jätkka õpinguid?	25
Õpingud välismaal.....	25
Siirdumine tööturule.....	27
Ülevaade tehtud ja kavandatud tegevustest.....	30
Soovitused ja ettepanekud edaspidiseks.....	32
Kasutatud kirjandus.....	36
Lisa 1. Keskhariduse omandamise aastal kõrghariduses jätkanute osakaal maakonniti (%)... 39	
Lisa 2. Kõrghariduses õpingute jätkamine keskhariduse omandamise maakonna ja kõrgkooli asukoha järgi	40
Lisa 3. Aastatel 2006–2017 keskhariduse omandanute jätkamine kõrghariduses keskhariduse tüübi ja emakeele järgi	41
Lisa 4. Välismaale õppima läinud gümnaasiumilõpetanute osakaalud.....	42

Lühikokkuvõtte analüüsi peamistest tulemustest

- Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) andmed näitavad, et viimase kümne aastaga on kõrghariduses õpinguid jätkanud gümnaasiumilõpetajate osakaal vähenenud enam kui kümne protsendi võrra – kui 2007. aastal jätkas keskhariduse omandamisele järgneval õppeaastal kõrghariduses 67% gümnaasiumilõpetajatest, siis 2017. aastal tegi seda 56%. Seejuures ei ole kasvanud kutsehariduses õpinguid jätkanute osakaal, vaid murettekitavalt on suurenenud just nende noorte osakaal, kes ei jätka pärast keskhariduse omandamist õpinguid. Nii jäävad nad võrreldes kõrgema haridusega inimestega sotsiaalmajanduslikult kehvemasse positsiooni. Samuti võimendab gümnaasiumilõpetajate mittejätkamine veelgi rahvastiku vähenemisest tulenevat üliõpilaskonna kahanemist ja vananemist. Mida rohkem on keskharidusega piirduvaid inimesi, seda enam kasvab eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute osakaal rahvastikus. Strateegilises vaates on see suundumus vastassuunaline elukestva õppe strateegia eesmärkidega.¹ Kõrghariduses jätkab ka kutsekeskhariduse omandanud inimesi, kuid nende osakaal on väike (keskmiselt üheksa protsenti ühe aasta lõpetajatest).
- Ligi 10% neist, kes kohe pärast gümnaasiumi lõpetamist kõrghariduses ei jätka, teeb seda 1–2 aastat pärast keskhariduse omandamist, lisaks veel u 3–4% vähemalt kolm aastat pärast õpingute lõppu. Kui jälgida EHISe andmeid viimase 12 aasta gümnaasiumilõpetajate haridustee kohta, on näha, et mõningase viivitusega Eesti kõrghariduses jätkamine ei ole viimastel aastatel oluliselt kasvanud – nii 2006. aasta kui nt 2013. aasta lõpetanutest jätkas lisaks kohe kõrgkoolidesse astunutele 1–2 aastat pärast üldkeskhariduse omandamist õpinguid veel kümme protsenti ühe aastakäigu lõpetajatest.
- Edasiõppijate hulgas on vähem mehi. Kui veel gümnaasiumis on noormeeste-neiude suhe peaaegu võrdne (noormeeste osakaal 48%), siis kõrghariduses jätkanutest on noormehi 43%. Kuivõrd kõrgharidusõpinguid katkestavad sagedamini mehed, on pilt juba kõrghariduse omandanud inimeste seas veelgi enam kaldu naiste kasuks ja mehi on üle kümne protsendi vähem (2010. aastal edasiõppijatest 42% on mehed, 2013. aasta lõpetajatest aga 31%).
- Vähem jätkavad kõrghariduses ka keskustest kaugemal asuvate gümnaasiumide lõpetajad – aastatel 2006–2017 on kogu aeg kõige vähem kõrghariduses õpinguid jätkanud Järvamaa ja Raplamaa noored (perioodi keskmised jätkanute osakaalud alla 40%).

---

¹ „Eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute (25–64-aastaste) osakaal (%)“ on Eesti Statistikaameti poolt arvatatud EÕSi indikaator, mille algtase 2012. aastal oli 29,9% ja 2020. aasta sihiks on seatud 25. Paraku ei ole õnnestunud soovitud tempos eesmärgi poole liikuda ja 2017. aasta näitaja 28,6% oli koguni veidi kõrgem kui 2016. aastal (28,5%).

- Vene emakeelega noortest jätkab² pärast gümnaasiumi õpinguid kõrghariduses eesti emakeelega noortega võrreldes keskmiselt 6% vähem. Rohkem jõuab neid aga kutseharidusse, eriti Ida-Virumaa vene emakeelega noortest – viimase 11 aasta jooksul keskmiselt kuue protsendi võrra rohkem kui kogu Eesti eesti emakeelga noored. Vene emakeelega noored eelistavad ka keskmisega võrreldes rohkem (era)rakenduskõrgkooli, kus pakutakse ühelt poolt praktilisema suunitlusega õpet, aga teisalt ka võimalust õppida vene keeles (2017. aastal oli sisseastumiseks avatud kokku 16-st vene õppekeelega I astme õppekavadest 14 rakenduskõrgkoolides).
- Alates 2008. aastast on 0,9%–3,2% kõigist Eesti gümnaasiumilõpetajatest üldkeskhariduse omandamisega samal aastal teadolevalt asunud õppima mõnda Euroopa Liidu riiki. Kui lisada juurde hiljem EL liikmesriikidesse õppima läinud, tõuseb nende osakaal 4,5–6,8%-ni ühe aastakäigu lõpetajatest. Vene emakeelega lõpetajatest Euroopa Liitu õppima minevate noorte osakaal on kuni poole suurem kui eesti emakeelega noortel (4–13% ühe aastakäigu vene emakeelega gümnaasiumilõpetajatest). Võrreldes kümne aasta taguse ajaga on keskhariduse omandamisega samal aastal EL liikmesriikidesse õppima läinute osakaal ühe aasta lõpetajatest 2017. aastaks kasvanud ligi kolm korda (0,9% 2008. aastal ja 2,6% 2017. aastal). Need osakaalud on siiski suhteliselt väikesed ja kõiguvad aastast sõltuvalt palju ning seetõttu ei ole võimalik selget kasvu- või langustrendi välja tuua.
- Aasta pärast üldkeskhariduse omandamist tööhõives osalevate (sissetulekut saavate) noorte osakaal on viie aastaga (perioodil 2011–2015) tõusnud 52%-lt 62%-le. See ei pruugi siiski tähendada, et kasvu taga on just õpinguid mitte jätkavad noored. Kuna ka üliõpilaskonnas levib töötamine paralleelselt õpingutega üha rohkem, on siiski alust arvata, et vähemalt osa nõi kadunud 10%-st siirdub tööturule.

Statistiline analüüs kinnitab, et gümnaasiumilõpetajate vähesem jätkamine kõrghariduses tuleb nii välismaale mineku (sh õppima) kui ka tööleasumise arvelt. Teisalt on läbi aastate olnud arvestatav osa neid, kes jätkab õpinguid 1–2 aastat pärast keskharidust või veelgi hiljem, samuti kasvab Eesti kõrghariduses järjest enam I astmele vastuvõetute keskmine vanus. Kõrghariduses õpinguid alustavate inimeste vanuselise ja haridusliku tausta mitmekesisust on omakorda soodustanud paindlikud õppevormid ja avatud hariduse kontseptsioonist lähtuvad praktikad (nt IKT kasutamine hariduses – MOOCid, vaba ligipääsuga e-materjalid ja nõi mittetraditsioonilisele õppijale suunatud haridusvormid jne), millele nii ülikoolidel kui ka riigil tasub edaspidigi tähelepanu pöörata.

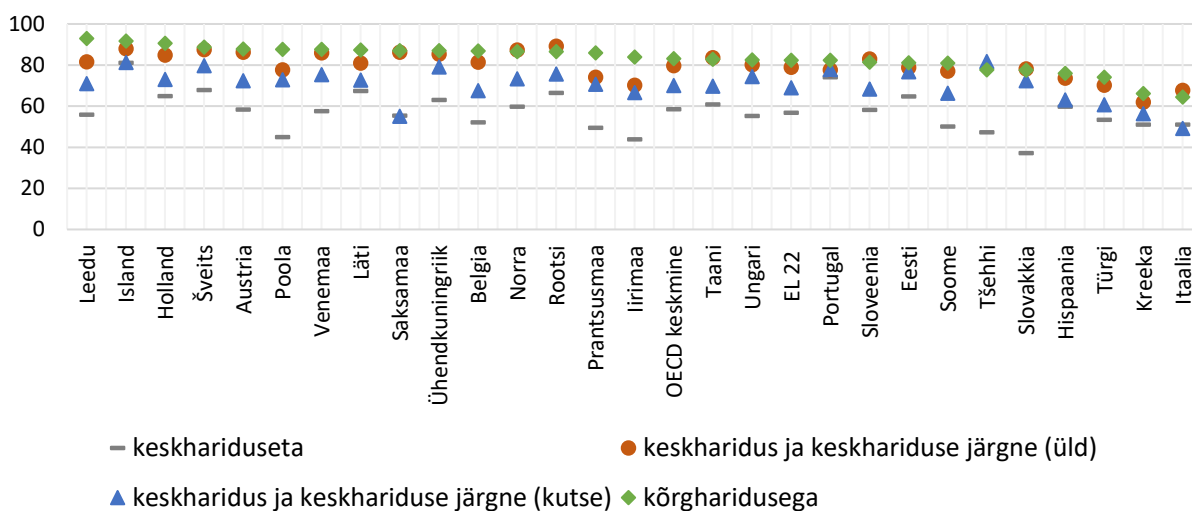
---

² St nii vahetult pärast gümnaasiumi lõpetamist kui ka hilisematel aastatel jätkanud (vaadeldud on 2006–2017 vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate sisenemisi kutseharidusse perioodil 2006–2017).

Miks see teema on oluline?

Eesti üldharidus on nii riigi kui ka rahvusvahelises vaates heas seisus – silmapaistvad õpitulemused, vaimselt ja füüsiliselt turvaline ja kaasaegne õpikeskkond, väljalangevus statsionaarsest õppest väheneb jne.³ Milline on aga noorte haridustee pärast keskkhariduse omandamist? Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) andmetel on viimasel kümnel aastal märkimisväärselt vähenenud pärast keskkhariduse omandamist Eesti kõrgkoolidesse õppima asumine. Kui 2007. aastal gümnaasiumi lõpetanutest jätkas samal aastal kõrghariduses 67%, siis 2017. aastal 56%. Ka kutsekeskkhariduse omandanute puhul on kõrghariduse valinute osakaal vähenenud – kui 2007. aastal astus pärast kutsekeskkhariduse saamist kõrgharidusse 9% lõpetajatest, siis 2017. aastal 6%. Juurde on tekkinud märkimisväärsel arvul noori keskkharidusega inimesi, kelle õpitee Eesti kõrgkoolides ei jätku.

Mitmed analüüsid ja uuringud on aga näidanud, et kui noored piirduvad ainult keskkharidusega ega omanda lisaks kas kutse- või kõrgharidust, jäävad nad tööturul kehvemasse positsiooni (Järve jt 2016; Anspal jt 2014). Seejuures tuleb märkida, et rahvusvaheliselt on hõivatus erinevused haridustasemest lähtudes suuremadki kui Eestis, kus kesk- ja kõrgharidusega inimeste hõivenäitajate erinevused on suhteliselt väikesed (vt joonis 1). Samas on palga- ja haridusstatistikat kõrvutav analüüs „Edukus tööturul“ esile toonud, et erineva haridustasemega inimeste sissetulekutes on selged vahed ja iga järgnev haridustase suurendab keskmist sissetulekut (Leppik 2017).

Joonis 1. 25–64-aastaste hõive haridustasemete järgi

Allikas: OECD EAG 2017

Lisaks hariduse otsesele seosele karjääri ja sissetulekutega mõjutab haridustee pikkus ka inimeste sotsiaalset ja kultuurilist elukeskkonda (OECD EAG 2017). Seega on haridustee

³ Vt üldharidusprogrammi aruanne – HTM tulemusvaldkondade aruanne 2017.

jätkamine igal juhul nii indiviidi kui ka ühiskonna seisukohast oluline ning elukestva õppe ideoloogiast lähtuvas hariduspoliitikas väärtustatud.

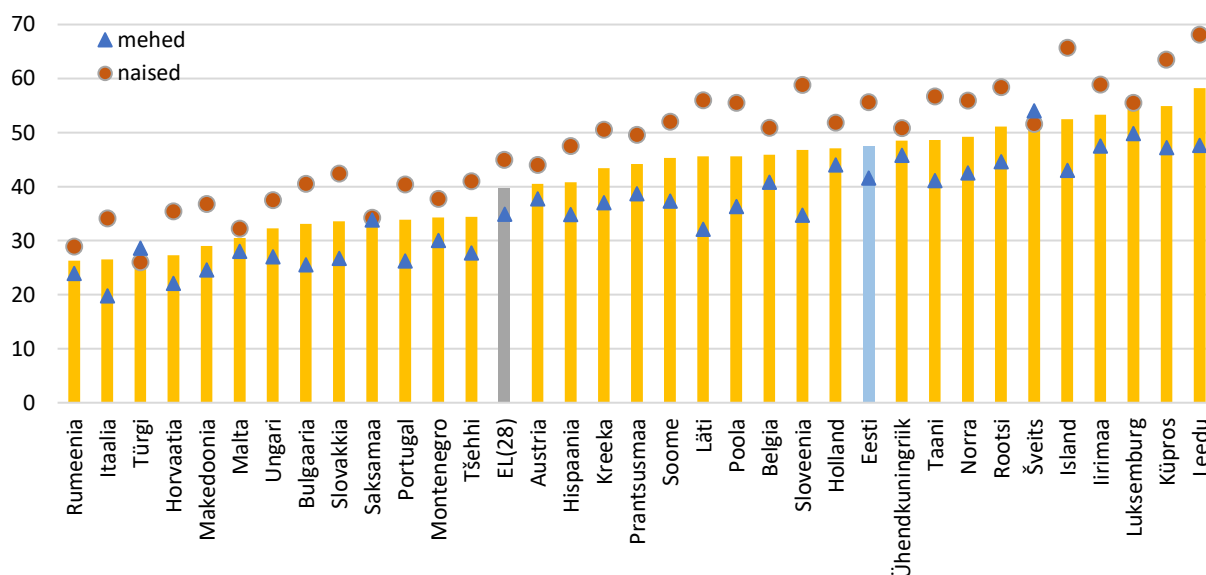
Käesolevas analüüsis on vaatluse all aastatel 2006–2017 keskhariduse omandanud noorte jätkamine Eesti haridussüsteemis. Analüüsi keskmes on üldkeskhariduse järel kõrghariduses jätkamine, kuna just gümnaasiumilõpetajad on viimastel aastatel hakanud kõige silmatorkavamalt vähem edasi õppima. Kutsekeskhariduse järgsed õpivalikud ja üldkeskharidusega inimeste siirdumine kutseharidusse ei ole muutunud nii drastiliselt ja seetõttu ei ole nende puhul tehtud põhjalikku andmeanalüüsi, vaid on piirdutud asjakohase tausta- ja võrdlusinformatsiooniga.

Mis on praegune seis?

Õpingute jätkamine pärast keskharidust, üldine olukord

Eestis on haridust traditsiooniliselt kõrgelt väärtustatud. Kui ka õppimise viisid, vormid ja pragmaatilised eesmärgid muutuvad, siis keskhariduse, aga ka kõrghariduse omandamine on paljude jaoks jäänud oluliseks eesmärgiks iseenesest. Nii ongi meil kõrgharidusega inimeste osakaal Euroopa kõrgemate seas. Seejuures on viimastel aastatel kasvanud kõrgharidusega nooremate inimeste osakaal – 30–34-aastaste kolmanda taseme haridusega inimeste osakaal earühmas⁴ on viimasel viiel aastal kasvanud ligi kuue protsendi võrra ja jõudnud praeguseks 48,4%-ni. Sellega on juba ületatud nii elukestva õppe strateegia siht (40%) kui ka Euroopa keskmine (vt joonis 2).

Joonis 2. Kolmanda taseme haridusega (ISCED 5–8) 30–34 aastaste osakaal earühmas (%)

Allikas: Eurostat (sdg_04_20)

Seega on Eestis praegu küllaltki suur kõrgelt haritud nooremate inimeste osakaal eagrupidist. Ka 18–24-aastaste õppivate noorte osakaalu poolest on Eesti rahvusvahelises võrdluses veidi üle keskmise (2016. aasta andmetel õppis Eesti 18–24-aastastest noortest 53,8%, OECD keskmine aga oli 52,5%, OECD EAG 2017).

Nende heade näitajate esiletoomisega ei tohiks siiski Eesti kõrghariduses õppimise teema käsitlemist lõpetada. Vastupidi, praegusele ja viimase kümne aasta riiklikule

⁴ See on üks Euroopa Liidu käesoleva kümnendi majanduskasvu ja tööhõive tegevuskava „Euroopa 2020“ põhiindikaatoritest, mille andmeid kogub riikidelt kokku ja kuvab oma keskses andmebaasis Eurostat. „Kolmanda taseme haridus“ tähendab Eesti seisukohalt kõrgharidust.

kõrgharidusstatistika annavad signaale uutest väljakutsetest haridussüsteemile. Eesti üliõpilaste arv on viimasel kümnel aastal vähenenud ligi kolmandiku võrra. Seejuures on tudengite arvu langus Eestis olnud üks Euroopa suuremaid (perioodil 2010–2015 oli üliõpilaste arv lisaks Eestile enam kui 20% vähenenud EHEA⁵ maadest veel Rumeenias, Leedus, Ukrainas, Lätis, Armeenias, Slovakkias, Sloveenias, Poolas ja Ungaris), mis torkab silma ka seetõttu, et Euroopas tervikuna on tudengite arv samal perioodil hoopis kasvanud (seda eeskätt Türgi ja Saksamaa suurte tudengipopulatsioonide kasvu arvelt) (EC/EACEA/Eurydice 2018). Peamiselt selgitab nii silmatorkavat Eesti üliõpilaskonna arvukuse kahanemist üldine rahvastiku vananemine. Vaadates üliõpilaskonna suurust osakaaluna 18–34-aastaste elanikkonnast riigis, on Eesti oma 16%-ga üsna sarnane EHEA riikide keskmisega – 15,9% (EC/EACEA/Eurydice 2018).

Siiski näitab ka meie haridusstatistika, et üliõpilaskonna vähenemine ei tulene üksnes rahvastiku vähenemisest või vananemisest. Gümnaasiumi lõpetamisele järgneval õppeaastal on kõrghariduses edasi õppijate osakaal viimastel aastatel kahanenud. Kõrghariduses jätkas vahetult gümnaasiumi lõpetamise järel 2017. aastal ligi 10 protsenti vähem lõpetanuid kui kümme aastat tagasi, seejuures on eelkõige vähenenud õpinguid jätkavate noormeeste osakaal (vt tabel 1).

Tabel 1. Keskhariduse omandanute haridusvalikud lõpetamisele järgneval õppeaastal

	Jätkab kõrghariduses (%)			Jätkab kutsehariduses (%)			Ei jätkka (%)		
	Kokku	M	N	Kokku	M	N	Kokku	M	N
2006	67	68	66	11	10	11	22	21	23
2007	67	67	68	10	9	10	23	24	23
2008	68	69	67	10	9	10	22	22	23
2009	67	68	67	11	11	11	22	21	22
2010	66	68	66	9	9	9	24	23	25
2011	62	64	61	11	9	12	27	27	28
2012	61	63	60	11	9	12	28	28	28
2013	58	58	58	12	11	13	30	31	29
2014	56	56	57	13	13	12	31	31	31
2015	59	58	59	10	10	11	31	32	30
2016	56	53	58	10	10	10	34	37	32
2017	56	54	58	9	8	9	35	38	33

Märkus: veergudes „Kokku“ on esitatud mitte/jätkajate osakaal kõigist samal aastal gümnaasiumi lõpetanutest, veergudes „M“ ja „N“ aga mitte/jätkanud meeste või naiste osakaalud samal aastal lõpetanud meestest.

Allikas: EHIS

Selgelt tajutav muutus gümnaasiumilõpetanute käitumises sai alguse 2011. aastal, kui võrreldes eelneva aastaga jätkas kõrghariduses pärast gümnaasiumi lõppu 4% vähem lõpetajaid.

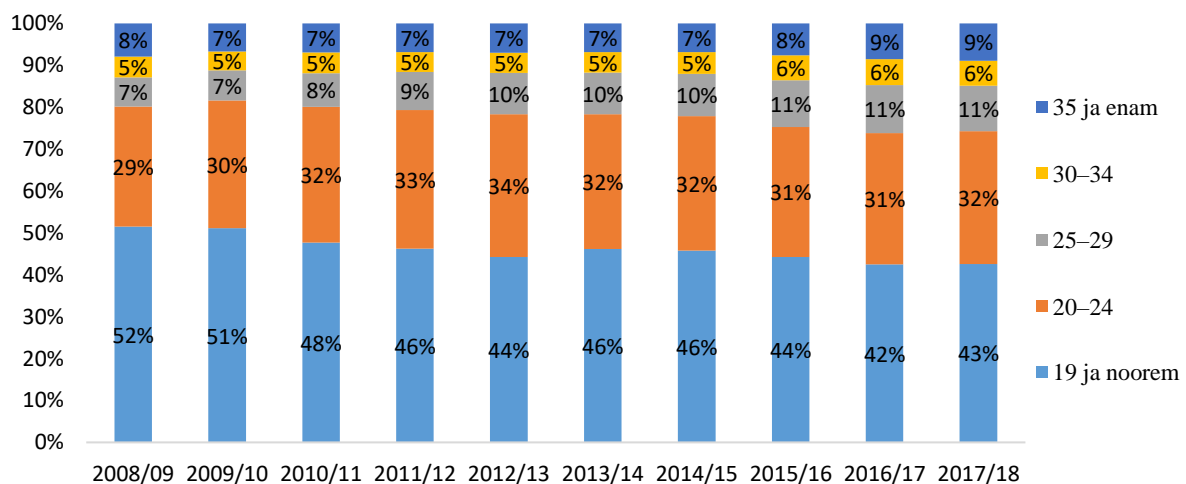
⁵ European Higher Education Area (EHEA) on 48 riigi ja Euroopa Komisjoni esindajate ühendus, mis on seotud Bologna protsessi elluviimisega (lähemalt vt <http://www.ehea.info/pid34135/accueil.html>).

Kutsehariduses jätkanute osakaal on muutunud vähem, kuid see on läbi aastate olnud nagunii üsna väike ning sealsed kõikumised ei näita selget muutust ühes või teises suunas. Kokkuvõttes on aasta-aastalt vähenenud õpinguid jätkavate keskhariduse omandanute osakaal ja samavõrra kasvanud nende õpilaste osakaal, kes samal aastal (Eestis) õpinguid ei jätku. Eriti silmatorkavalt on kasvanud õpinguid mittejätkavate meeste osakaal.

Absoluutarvudes on perioodil 2006–2017 statsionaarses õppes üldkeskhariduse omandanute arv langenud aastas 10 900-lt (2006) 6304-le (2017) ehk ligi 42% võrra. Neist on samadel aastatel kõrgkoolidesse astunud vastavalt 7266 ja 3523 isikut, mis tähendab, et 2017. aastal asus pärast gümnaasiumi kõrgharidust omandama lausa 51% vähem noori kui 2006. aastal.

Kui vaatame teiselt poolt kõrgharidusõpingute alustajaid, siis on nende seas üsna suur osa selliseid, kes on kõrgkoolidesse astunud mõni aeg pärast keskhariduse omandamist. Eesti üliõpilase keskmine vanus on viimastel aastatel üha kasvanud – kui kümme aastat tagasi (2008/2009. õa) oli I ja II astme üliõpilaste keskmine vanus 25, siis 2017. aastal 26,3 eluaastat. Selle poolest on Eesti üliõpilaskond sarnane Põhjamaade omaga ja eristub paljude Euroopa riikide üliõpilaskonnast, mille keskmine vanus on 25 või vähem (Hauschildt jt 2018, Haaristo jt 2017).

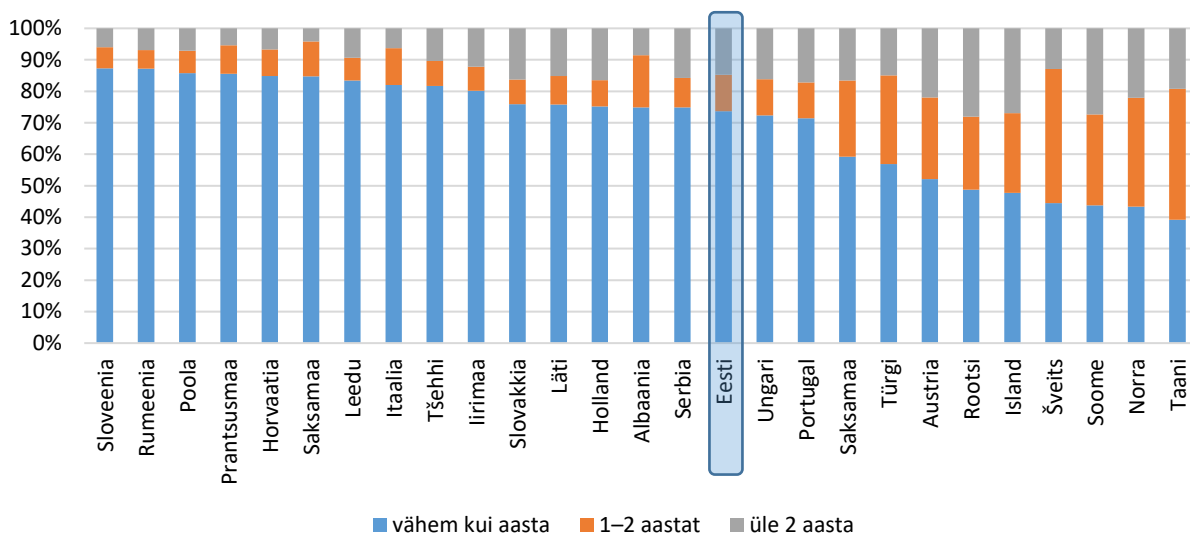
Vanuserühmade kaupa on kümne aastaga märgatavalt vähenenud 19-aastaste ja nooremate ning 20–24-aastaste vastuvõetute osakaal kõrghariduse I astmel (vt joonis 3).

Joonis 3. Kõrghariduse I astmel vastuvõetute vanuseline jaotus vanuserühmade kaupa

Allikas: EHS

See annab alust arvata, et järjest kasvab selliste inimeste arv ja osakaal, kes küll kohe pärast keskhariduse omandamist edasi ei õpi, kuid jõuavad kõrgkoolidesse mõnevõrra hiljem. Suundumus ei iseloomusta ainult Eestit, vaid on üsna levinud mitmetes Euroopa riikides, eeskätt Põhjamaades. Viimase Eurostudent uuringu andmed (2016. aastast) näitavad, et kõigis Põhjamaades (Rootsis, Islandil, Soomes, Norras, Taanis) alustab kõrgharidusõpinguid värskest keskhariduse lõpetamise järel alla 50% kõigist I ja II astme üliõpilastest (vt joonis 4).

Joonis 4. Kõrghariduses õpingute alustamise ja keskhariduse omandamise ajaline vahe

Allikas: Eurostudent VI, database.eurostudent.eu

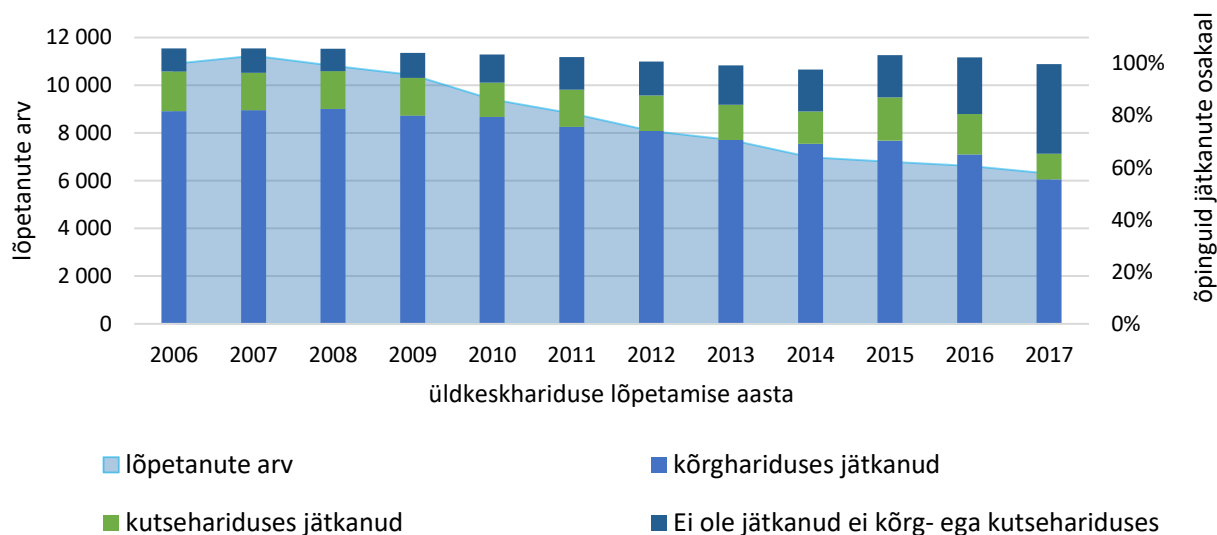
Seega on nii rahvusvaheliste uuringute kui ka meie enda haridusstatistika alusel näha, et märkimisväärne osa keskhariduse omandanutest jätkab õpinguid hiljem. Neist, kes kohe kõrgharidusõpinguid ei jätka, läheb osa õppima hoopis kutseõppeasutustesse, mõned võtavad nõ vaba aasta ja jätkavad õpinguid hiljem, paljud siirduvad tööle. On neid, kes lähevad kas lühemaks või pikemaks ajaks välismaale – õppima, tööle või lihtsalt kogemusi omandama – ja on ka neid, kes ei tee üht, teist ega kolmandat. Järgnevalt vaatame, millist infot saame haridusteede jätkamise kohta Eesti Hariduse Infosüsteemi, HTMi tööturuedukuse andmestiku ja Haigekassa tervisekindlustuse andmete põhjal.

Õpingute jätkamine: kohe pärast keskhariduse omandamist ja hiljem

Tänapäeval on üha levinum elukestev õppimine ja arusaam, et õppima asumiseks ei ole hilja ka siis, kui gümnaasiumi lõpetamine on jäänud aastate taha. Siiski näitab haridusstatistika, et enamasti jätkatakse õpingutega kohe eelmise haridustaseme lõpetamisele järgneval õppeaastal. Neist, kes jätkavad õpinguid hiljem, teeb kõige suurem osa seda 1–2 aastat pärast keskhariduse omandamist, kuid õpingute vahe võib venida ka märksa pikemaks. Näiteks 2006. aastal keskhariduse omandanute seas on 260 inimest, kes on 2017. aastaks kõrghariduse astme õpinguid alustanud 5–11 aastat pärast keskhariduse omandamist (2,4% kõigist 2006. aasta gümnaasiumilõpetajatest).

Kokku on 2017. aasta seisuga aastatel 2006–2017 üldkeskhariduse omandanutest perioodi vältel jätkanud kõrghariduses keskmiselt 76% ja kutsehariduses 23%. On ka neid, kes on aastate jooksul alustanud õpinguid kas kõrg- või kutsehariduses mitu korda, ning neid, kes on astunud

sisse nii kõrgkooli kui ka kutseõppeasutusse⁶. Selliseid, kes pärast gümnaasiumi lõpetamist ei ole ka 8–10 aasta möödudes ei kõrg- ega kutsehariduses Eestis õpinguid alustanud, on 9% gümnaasiumilõpetanutest (vt ka joonis 5). Joonis kajastab selgelt mittejätkajate arvu ja osakaalu kasvu viimastel aastatel.

Joonis 5. Aastatel 2006–2017 üldkeskhariduse lõpetanute õpingutega jätkamine ja mittejätkamine 2017. aastaks

Allikas: EHIS

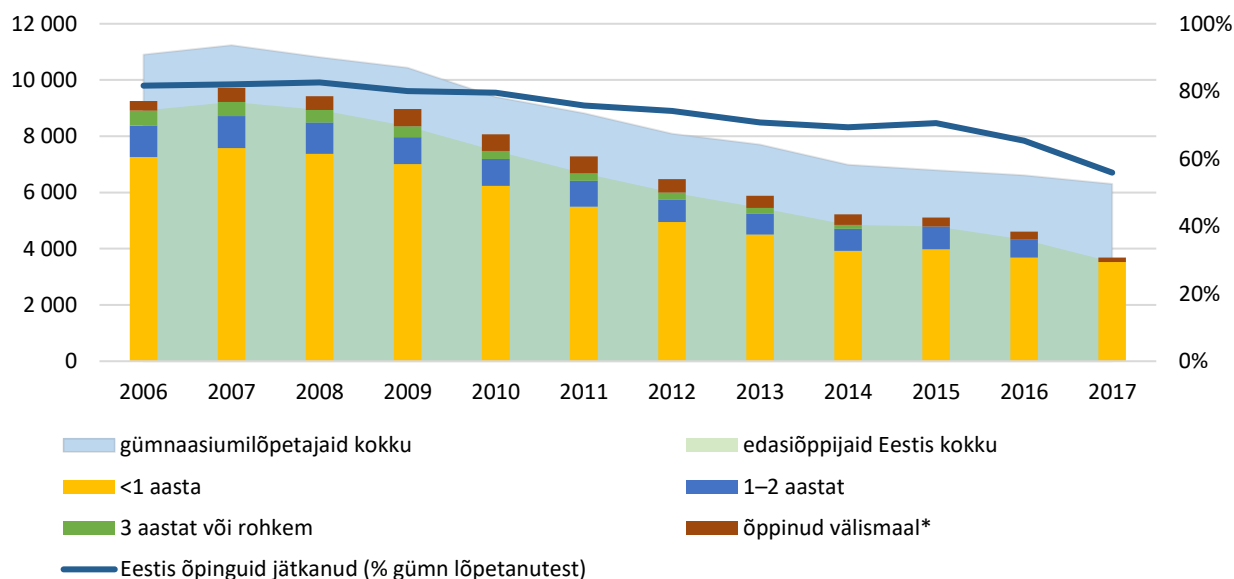
Seda, et edasiõppinute osakaal hilisemate aastakäikude gümnaasiumilõpetanute hulgas väheneb, selgitab osaliselt see, et õpinguid jätkatakse viivitusega. 1–2 aastat pärast keskhariduse omandamist on keskmiselt kõrgkooli astunud ligi 10% ühe aastakäigu lõpetajatest. Seejuures ei ole 1–2 aastase vahega kõrgharidussüsteemi sisenejate osakaal aastate lõikes oluliselt muutunud (vt joonis 6).

Osa neist, kes Eestis õpinguid ei jätka, õpib oletatavasti välismaal. Paraku ei ole meil head ülevaadet Eesti päritolu tudengitest välismaal, rääkimata isikupõhistest andmetest, mida saaks analüüsi eesmärgil siduda EHISe üldharidusandmetega. Siiski saab vähemalt osaliselt kasutada Haigekassa andmeid tervisekindlustusega Euroopa Liidus õppivate Eesti päritolu gümnaasiumilõpetajate kohta.⁷ Haigekassa andmetel on Eesti 2008–2017. aastakäikude gümnaasiumilõpetajatest samal aastal Euroopaase õppima läinud 0,9–3,2%, seejuures suhteliselt kõige rohkem (3,2% ja koos nendega, kes 2011. aasta gümnaasiumi lõpetanute lennust on välismaale siirdunud hiljem, ligi 7%) just 2011. aastal, s.o siis, kui Eestis

⁶ Nii kõrg- kui ka kutsehariduse kogemus on perioodil 2006–2017 gümnaasiumi lõpetanutest 3897 isikul (s.o ligi 4%).

⁷ Välismaal õpingute jätkamise kohta vt täpsemalt ptk 2.5

gümnaasiumilõpetajatest samal aastal kõrghariduses jätkavate noorte osakaal langes eelneva aastaga võrreldes 66%-lt 62%-le (vt tabel 1).

Joonis 6. Aastatel 2006–2017 üldkeskhariduse omandanute edasiõppimine Eestis ja välismaal* (Euroopas õppimiseks ravikindlustust taotlenud) kokku 2017. aastaks

Allikad: EHIS, Haigekassa

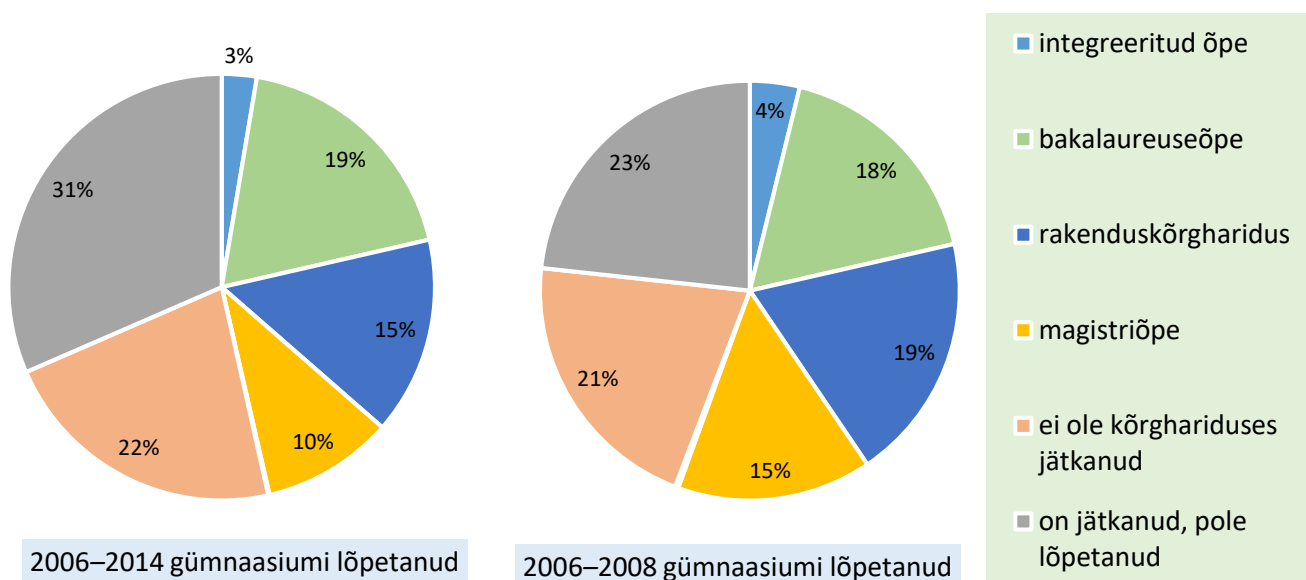
Kõrghariduse omandamine

2017. aasta seisuga oli kõigist aastatel 2006–2014⁸ üldkeskhariduse omandanutest kõrgkoolilõpetamiseni jõudnud kokku 46%⁹ ja neist gümnaasiumilõpetajatest, kes olid kõrgharidusõpinguid alustanud, oli 2014. aastaks kõrghariduse omandanud 60%. Viimaste hulgas on ka juba mitmekordse kõrgharidusega inimesed ja 85 doktorikraadiga isikut. Magistrikraad on enam kui 8000 isikul (10%-l kõigist, kes aastatel 2006–2014 gümnaasiumi lõpetasid, ja 13%-l neist, kes alustasid kõrgharidusõpinguid).

⁸ Aastatel 2015–2017 keskhariduse lõpetanuid ei ole mõtet siin vaadata, kuna nad ei ole jõudnud 2017. aastaks veel läbida isegi kõrghariduse I astet.

⁹ See osakaal sisaldab nii nominaalajaga kui ka pikema ajaga lõpetanuid. Ülejäänud 64% sisaldab nii neid, kes pole kõrgharidust proovinudki, neid, kes on kõrgharidusest välja langenud kui ka neid, kes on õpinguid alustanud, kuid pole neid veel jõudnud lõpetada.

Arvestades, et 2017. aastaks ei saa hiljuti keskhariduse omandanud olla jõudnud kõrgharidusõpinguid lõpetada, on järgnevalt vaatluse all 9-11 aastat tagasi üldkeskhariduse omandanud (gümnaasiumilõpetanud aastatel 2006–2008). Neist on kõrghariduse 2017. aasta seisuga omandanud 56% (sh nii I kui II astme kõrgharidus) ja 23% on selliseid, kes on kõrgharidusõpinguid küll alustanud, kuid pole jõudnud lõpetamiseni (sh nii veel õppivad isikud kui katkestanud) (vt ka joonis 7).

Joonis 7. Aastatel 2006–2014 ja 2006–2008 üldkeskhariduse omandanute kõrghariduse lõpetamine 2017. aastaks

Märkus: 85 doktorikraadi omandanud isikut e 0,1% 2006–2014 ja 0,3% 2006–2008 gümnaasiumilõpetanutest joonisel ei kajastu.

Allikas: EHIS

Kutsekeskhariduse suunalt kõrgharidusse jõudnute seas on lõpetanud vähem – kõigist 2006–2014 kutsekeskhariduse omandanutest on 2017. aastaks jõudnud kõrghariduse lõpetamiseni 6%, 2006–2008 lõpetanutest 8%. Arvestades aga, et pärast kutsekeskhariduse omandamist on juba kõrghariduses õpinguid alustavate isikute osakaal nagunii väike, olgu siin välja toodud ka kutsekeskhariduse taustaga kõrghariduse omandanute osakaal neist, kes üldse kõrgharidusõpinguid on alustanud. 2006–2014 kutsekeskhariduse omandamise järel kõrgharidusõpinguid alustanutest on 2017. aastaks lõpetanud 35% ja 2006–2008 kutsekeskhariduse järel kõrgkooli astunutest 41% (üldkeskhariduse lõpetanute vastavad osakaalud 60% ja 71%)

Haridustee jätkamist mõjutavad tegurid

Nii rahvusvahelistes kui ka Eesti kõrgharidusele juurdepääsu käsitlevates ülevaadetes ja uuringutes on oluliste ligipääsu mõjutavate teguritena esile toodud sotsiaalmajanduslik staatus, regionaalne päritolu, sugu, rahvus- ja/või keeletaust (OECD EAG 2017, Hauschildt jt 2018, Täht ja Paškov 2012, Mägi jt 2010, Valk ja Silm 2015). Kui koduse tausta (sh sotsiaalmajanduslik staatus, vanemate haridustase) mõju haridusele ligipääsule on Eestis üldiselt hinnatud suhteliselt väikeseks (vt nt Tire jt 2016), siis kooliga seotud tegureid on peetud olulisemaks ja koolidevahelisi erinevusi suurteks (Serbak ja Valk 2015). Nii põhi- kui ka keskhariduse järel edasiõppimist mõjutavad oluliselt muidugi ka õpitulemused ja riigieksamite hinded (Järve jt 2016, Valk ja Silm 2015).

EHISE põhjal saame vaadelda lõpetanute ja õpinguid jätkanute soolist jagunemist, regionaalset päritolu ja keeletausta. Õpitulemuste vaadet käesolevasse analüüsi lisatud ei ole, kuna vaadeldava ajaperioodi jooksul on riigieksamite sooritamise tingimused ja kord oluliselt muutunud (kohustuslike eksamite arv ja korraldus – nt kaks matemaatikat, võõrkeelte riigieksamite asendamisvõimalus rahvusvaheliste eksamitega jne). Usutavasti on aga jätkuvalt asjakohased PIAAC temaatilise aruande järeldused, mis kinnitasid, et mida paremad on riigieksamite tulemused, seda kauem jätkatakse õpinguid ka pärast keskhariduse omandamist, ja teiselt poolt, et riigieksamite tulemusi mõjutavad õpilase sugu, kodune keel, vanemate haridus ja kodune taust (Valk ja Silm 2015, vt ka Serbak 2018).

Sooline jaotus

Eesti elanikkonna nooremates vanusegruppides valitseb kerge meeste ülekaal – 2018. aastal 20–34-aastate seas oli naiste osakaal 48% Kõrgematel haridustasemetel seevastu on rohkem just naisi. Kui veel põhihariduses on poisse ja tüdrukuid enam-vähem võrdselt, siis juba üldkeskhariduse tasemel on neiud kerges ülekaalus (2017/2018. õa on naisi kõigist gümnaasiumitaseme õpilastest u 56%) ja kõrghariduses oli 2017/2018. õa naisi 59%. Eesti haridussüsteemis ongi soolised lõhed seotud õpitulemuste kõrval haridustee pikkusega (Valk 2016). Seega võiks eeldada, et keskhariduse omandanutest jätkab õpinguid vähem noormehi kui neidusid.

Kõigi aastatel 2006–2017 keskhariduse omandanute sooline jaotus kokku on enam-vähem võrdne – keskmiselt on keskhariduse omandanute seas mehi 48% ja naisi 52%. Kõrghariduses jätkanute soolist jaotust vaadates ilmneb aga, et noormeeste osakaal on keskmiselt ligi viie protsendi võrra väiksem – kõigist aastatel 2006–2017 kõrghariduses jätkanutest on noormehi 43%.¹⁰ Erinevus keskhariduse omandanute ja üliõpilaskonna soolises jaotuses tuleb suures osas

---

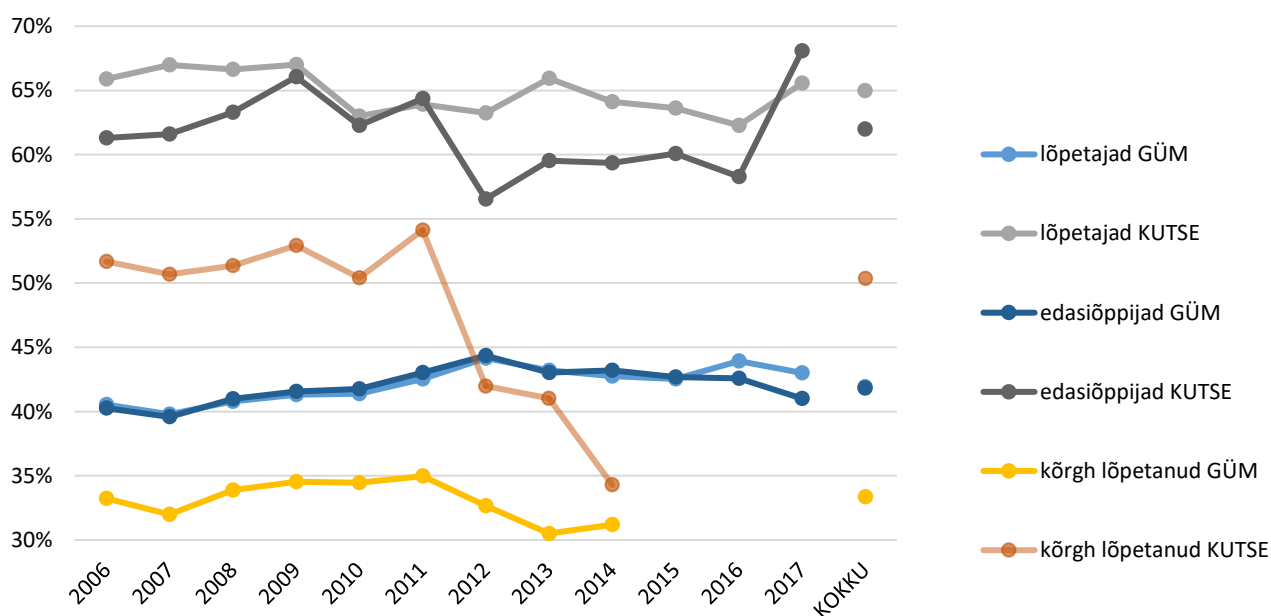
¹⁰ Tasub märkida, et üliõpilaskonna soolise jaotuse pilt on liikumas suurema võrdsuse suunas – kui nt 2006/2007. õa oli meeste osakaal 39%, siis juba alates 2011/2012. õa on see olnud 41% (2012/2013. õa 42%).

kutsehariduse suuna arvelt, sest gümnaasiumilõpetajatest õpinguid jätkanute sooline jaotus on lähedane gümnaasiumilõpetajate omale (ligi 60% naisi ja 40% mehi).

Hoopis teistsugune on aga kutsekeskhariduse lõpetanute sooline jaotus. Nende seas on noormehed selges ülekaalus (ligi 2/3) ja ka need vähesed, kes kutsekeskhariduse lõpetamise järel asuvad kõrgharidust omandama, on enamikus mehed¹¹. Kõrghariduse omandanute seas on kutsehariduse taustaga noormeeste osakaal juba väiksem – keskmiselt 50% ringis aasta kohta. Sarnane muster, et mehed jõuavad kõrghariduse omandamiseni vähem (st nende väljalangevus kõrgharidusest on suurem kui neidudel), kehtib samamoodi ka üldkeskhariduse kohta.

Veel on iseloomulik, et soolised lõhed ilmnevad kõrghariduses kindlates valdkondades (nt meeste ülekaal tehnikaaladel ja IKT-s ning naiste ülekaal hariduse valdkonnas). Lisaks tuleb nentida, et kuivõrd noormeeste väljalangevus kõrgharidusest on suurem kui neidudel,¹² on sooline lõhe juba kõrghariduse omandanud inimeste seas omandatud keskhariduse tüübist sõltumata süvenenud (vt joonis 8).

Joonis 8. Meeste osakaal kõigist aastatel 2006–2017 keskhariduse omandanutest ja kõrghariduses õpinguid jätkanutest. GÜMN ja KUTSE joonisel tähistavad omandatud keskhariduse tüüpi.

Allikas: EHIS

¹¹ Samas torkavad perioodil 2006–2017 silma üsna suured kõikumised ning tuleb ka arvestada, et kutsekeskhariduse omandanutest jätkavad kõrghariduses üldse vähesed – aasta kohta keskmiselt 500 inimest.

¹² Viimasel viiel aastal on meesüliõpilaste hulgas katkestamisi olnud ligi kuus protsenti enam kui naisüliõpilaste hulgas (nt 2016/2017. Õa oli katkestas 14% naisüliõpilastest ja 20% meesüliõpilastest).

Piirkondlik esindatus

Eesti rahvastiku ja õppeasutuste paiknemise tõttu on kõigist perioodil 2006–2017 lõpetanutest keskhariduse omandanud keskmiselt 38% Harjumaal (sh Tallinn), 15% Tartumaal (sh Tartu linn) ja 11% Ida-Virumaal. Kõrghariduses õpinguid jätkanute piirkondlik päritolu ei erine laias laastus kuigi palju – kõigist aastatel 2006–2017 kõrghariduses jätkanutest oli Harjumaal (sh Tallinn) keskhariduse omandanud 40%, Tartumaal (sh Tartu) 16% ja Ida-Virumaal 14%. Seega ilmneb küll väike koondumine suurematesse keskustesse, kus asuvad ka õppeasutused, kuid teravaid regionaalseid lõhesid ei ilmne. Samas tuleb arvestada, et keskhariduse omandamise koht ei pruugi kokku langeda lõpetaja päritoluga ja sageli liigutakse maapiirkondadest suurematesse keskustesse õppima juba pärast põhikooli. Seetõttu küsitigi nt viimases Eurostudenti uuringus (2016. aasta üliõpilased) Eesti üliõpilastelt piirkondliku tausta määramiseks just põhihariduse omandamise kohta. Tulemustest selgus, et maa-asulatest pärit noored on kõrghariduses pisut vähem esindatud kui linnakoolide lõpetajad (Haaristo jt 2017). Varasematest uuringutest on samuti selgunud, et üldiselt on mainekamatest linnakoolidest kõrghariduses jätkajaid rohkem (Mägi jt 2010, Valk jt 2015).

Ka käesolevas analüüsis, kus vaatleme keskhariduse omandanute edasiõppimist pikemas perspektiivis, näib ligipäas kõrgharidusele Eestis veidi hõlpsam olevat suurematest keskustest pärit noortele. Selgemad erinevused torkavad silma eeskätt kutsehariduse suunal lõpetanute puhul – kõrghariduses jätkab mõnevõrra rohkem Tartus ja Tallinnas kutseõppeasutuse lõpetanuid.

Kui vaadata, kui suur osakaal maakonnas keskhariduse omandanutest jätkab kõrghariduses, on neid selgelt kõige enam Harjumaal ja Tallinnas ning Tartumaal ja Tartus lõpetanute seas ning kõige vähem Järvamaal ja Raplamaal keskhariduse omandanute seas (vt tabeli 2 viimane veerg). Samas tuleb eriti väiksemate maakondade puhul arvesse võtta, et aastate lõikes esinevad suured kõikumised – nt kuigi perioodi 2006–2017 vältel kokku on Hiiumaal olnud õpingute jätkajaid keskmiselt palju, on vahetult pärast keskhariduse omandamist õpinguid jätkanute osakaal kõikunud 41% ja 70% vahel (vt ka lisa 1).

Tabel 2. Aastatel 2006–2017 keskhariduse omandanute ja kõrghariduses jätkanute jagunemine keskhariduse omandamise õppeasutuse maakonna järgi ning kõrghariduses jätkamise % maakonniti

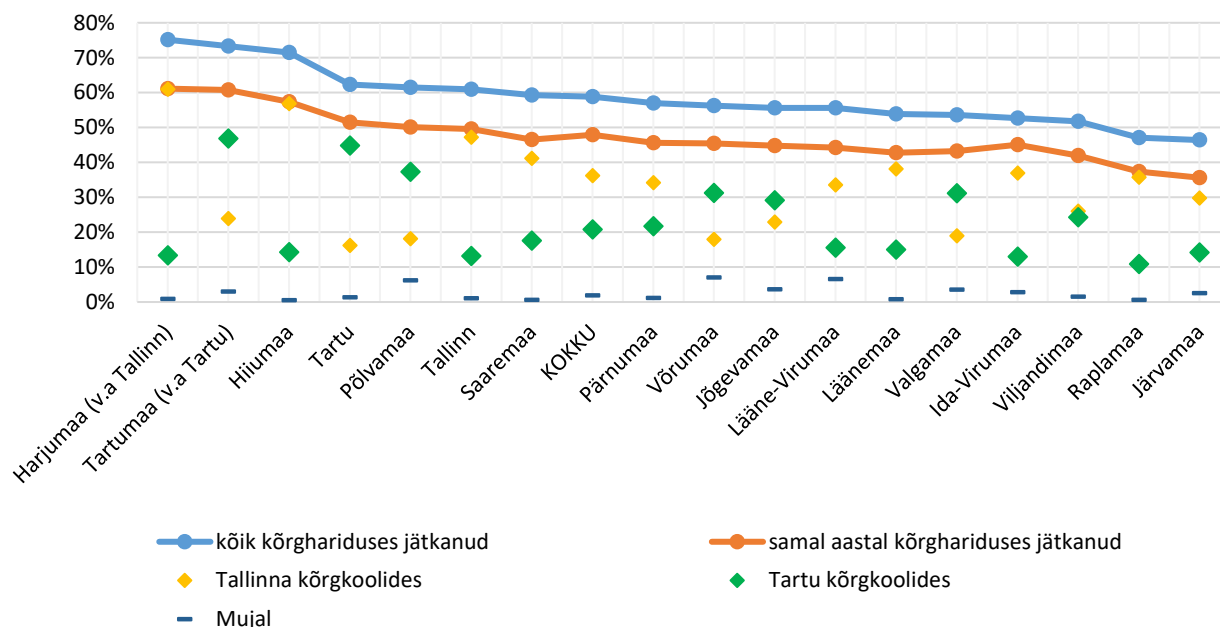
Keskhariduse omandamise maakond	keskhariduse omandanud (%)			kõrghariduses jätkanud (%)			maakonnas keskhariduse omandanutest kõrghariduse jätkanud (%)
	keskharidus kokku	üld-keskharidus	kutse-keskharidus	keskharidus kokku	üld-keskharidus	kutsekeskharidus	
Harju maakond (v.a Tallinn)	5	6	*	6	6	0	75
Hiiu maakond	1	1	0	1	1	0	71
Ida-Viru maakond	11	9	15	10	10	13	53
Jõgeva maakond	3	3	2	2	2	2	56
Järva maakond	3	2	5	2	2	4	46
Lääne maakond	2	2	3	2	2	2	54
Lääne-Viru maakond	5	5	6	5	5	5	56
Põlva maakond	2	2	1	2	2	1	62
Pärnu maakond	7	7	6	7	7	5	57
Rapla maakond	3	2	4	2	2	3	47
Saare maakond	3	3	3	3	3	4	59
Tallinn	33	33	30	34	33	37	61
Tartu	12	11	14	13	12	17	62
Tartu maakond (va Tartu linn)	3	4	*	3	4	0	73
Valga maakond	2	2	2	2	2	1	54
Viljandi maakond	4	4	5	4	4	4	52
Võru maakond	3	3	2	3	3	1	56
KOKKU	100	100	100	100	100	100	59

Märkus: Harjumaal ja Tartumaal (v.a Tallinn ja Tartu) kutseõppeasutusi ei ole.

Allikas: EHIS

Kui vaadata kõigi keskhariduse omandanute (nii üld- kui kutsekeskhariduse) jätkamist kõrghariduses, suundutakse õpinguid jätkama peamiselt Tallinna ja Tartusse, kuna meie kõrgkoolid on koondunud neisse linnadesse. 36% kõigist keskhariduse omandanutest jätkab Tallinna kõrgkoolides ja 21% Tartu kõrgkoolides. See ei pruugi siiski tähendada, et õpe toimub ka füüsiliselt Tartus või Tallinnas, kuna suurematel õppeasutustel (Tallinna Tehnikaülikoolil, Tallinna Ülikoolil, Tartu Ülikoolil) on filiaale nii vastastikku Tartus ja Tallinnas kui ka teistes Eesti linnades. Nii seletabki Saaremaalt pärit kõrghariduses jätkanute suhteliselt suurt esindatust Tallinna kõrgkoolides vähemalt osaliselt see, et Tallinna Tehnikaülikoolil on Kuressaares Meremajanduse Keskus, või Ida-Virumaa taustaga noorte õppimist just Tartu Ülikoolis Narva Kolledži olemasolu. Siiski on laias laastus näha, et Tallinnas, Harjumaal, Läänemaal ja Raplamaal, aga ka Hiiumaal ja Saaremaal keskhariduse omandanud noored jätkavad pigem Tallinna kõrgkoolides, Tartus, Tartumaal, Põlvamaal, Võrumaal ja Valgamaal keskhariduse omandanud koonduvad aga Tartu kõrgkoolidesse (vt joonis 9). Edasiõppimiseks

valitakse pigem kodukohale lähem kool, kusjuures kõrgkooli asukoha valik ei sõltu sellest, kas õpinguid jätkatakse kohe pärast keskhariduse lõpetamist või mõne aja möödudes – Harjumaalt ja Tallinnast minnakse ikka rohkem Tallinnasse ning Tartust, Tartumaalt ja Lõuna-Eestist Tartusse. Kesk-Eesti (Jõgevamaa, Viljandimaa) puhul võib täheldada, et Tartu või Tallinna eelistamine erineb vähe (vt ka lisa 2).

Joonis 9. Aastatel 2006–2017 kõrghariduses ning Tallinna ja Tartu kõrgkoolides jätkanute osakaal oma maakonna kõigist keskhariduse omandanutest

Märkused: Tallinna ja Tartu kõrgkoolide alla on joonisel koondatud kõiki ajavahemikul 2006–2017 tegutsenud õppeasutused, mis on EHISe andmetel registreeritud Tallinnas või Tartus (sh Tartumaal asuv Eesti Lennuakadeemia). Joonis kajastab ka õppima asumisi nende kõrgkoolide filiaalidesse üle Eesti. „Mujal“ koondab õppimaminekuid kõrgkoolidesse, mille EHISes registreeritud asukoht on olnud väljaspool Tartut või Tallinna: Majanduse ja Juhtimise Instituut Ida-Virumaal (suletud 2013), Lääne-Viru Rakenduskõrgkool Lääne-Virumaal ja Võrumaa Kutsehariduskeskus (kõrghariduse õppekavadele vastuvõtt lõpetati 2014).

Allikas: EHIS

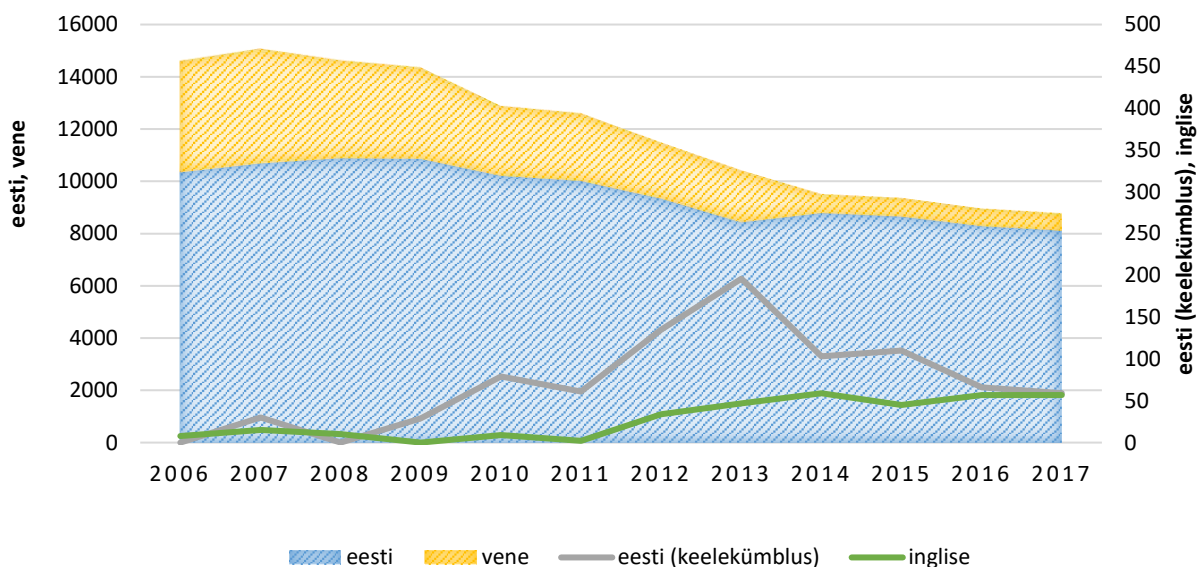
Emakeelega seotud erinevused haridusteede valikus

Kodune keel on Eestis üks selgemalt ilmnevaid ebavõrdsuse allikaid hariduses. See seostub nii keskmisest madalamate õpitulemuste kui ka lühema haridustee pikkusega (Valk ja Silm 2015, Lindemann 2013). Keeletaust omakorda on seotud muude teguritega, nt lapsevanemate haridustasemega ja koduste hoiakutega (Lindemann ja Saar 2012).

Aastatel 2006–2017 on Eestis keskhariduse omandanud väga erineva rahvustasustaga noori – EHISe andmetel sel perioodil lõpetanute seas kokku 34 erineva emakeelega lõpetanud. Suurem osa lõpetanutest on eesti (69%) emakeelega, rohkem kui viiendik (22%) vene emakeelega ning

277 noorel on emakeeleks märgitud nii eesti kui ka vene keel. Eesti ja vene keelest erinev emakeel on kümne aasta jooksul lõpetanute kokku märgitud 279-l, nende seas on levinumad ukraina ja aserbaidžaani keel (ainsad, mis on emakeelena märgitud enam kui 50 isiku puhul kogu perioodil 2006–2017). Õppekeelte valik on arusaadavalt piiritletum ning EHISes on andmeid eesti (ja eesti keelekümbluse), vene ja inglise õppekeeltes keskhariduse omandanute kohta. Valdavalt on need, kelle emakeeleks pole märgitud ei eesti ega vene keel, õppinud eesti keeles (166 õppurit e ligi 60%), vene keeles on õppinud ligi kolmandik (88 e 31%) ja ülejäänud inglise keeles.

Üldiselt kajastub EHISe statistikas hariduspoliitiline suund ja viimaste aastate olukord, mille järgi Eesti gümnaasiumiharidus on eestikeelne. Nii ei olegi gümnaasiumilõpetajate seas viimasel kahel aastal üldse vene õppekeeles lõpetanuid, küll aga on neid kutsehariduse suunal.

Joonis 10. Aastatel 2006–2017 kõigi keskhariduse (gümnaasium + kutsekeskharidus) omandanute jagunemine õppekeelte järgi

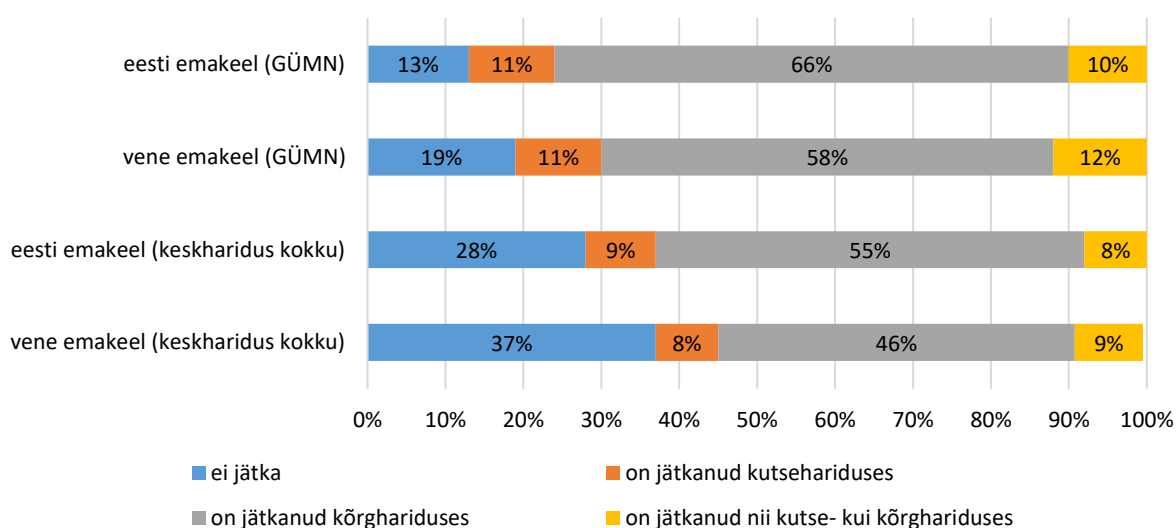
Allikas: EHIS

Seetõttu on õppekeelest otstarbekam vaadata õppurite emakeelt. Ühelt poolt võimaldab see konkreetsemalt piiritleda sihtrühma, kuivõrd vene keeles õppijate seas on ka paljude teiste emakeeltega õppureid. Teiselt poolt on erinevates uuringutes haridusteede jätkamise mõjutajana esile toodud just vene koduse keele/emakeele olulisust (vt Valk ja Silm 2015).

Kõigist vaatlusalusel perioodil keskhariduse omandanutest oli vene keel emakeelena märgitud 22%-l lõpetajatest, mis vastab Eesti rahvastiku üldisele rahvuslikule jaotusele vanusegrupis (Statistikaamet REL 2011). Lähtudes eeldusest, et õpilaste kodune keel langeb suures osas kokku nende rahvustaugaga, võib üldjoontes sarnaselt 2010. aastal koostatud Praxise raportiga

„Õiglane ligipääs kõrgharidusele Eestis“ väita, et keskhariduse tasemel kodusest keelest tulenevalt takistusi haridusele ligipääsus pole (Mägi jt 2010).

Võrreldes keskhariduse omandanute õpingutega jätkamise mustreid emakeele alusel, ilmnevad väga selged erinevused – vene emakeelega keskhariduse omandanutest pole üldse õpinguid jätkanud keskmiselt üheksa protsendi võrra rohkem lõpetanuid kui eesti emakeelega ja samavõrra vähem on neid, kes on alustanud õpinguid kõrghariduses (sh need, kes on keskhariduse lõpetamisele järgnenud aastate jooksul astunud mõlemasse – nii kutse- kui kõrgharidusse). Gümnaasiumilõpetajate seas on see erinevus väiksem ja vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate jõudmine kõrgharidusse ühelt poolt ning õpingutega mittejätkamise vahe teisalt erinevad kuue protsendi võrra (vt joonis 11).

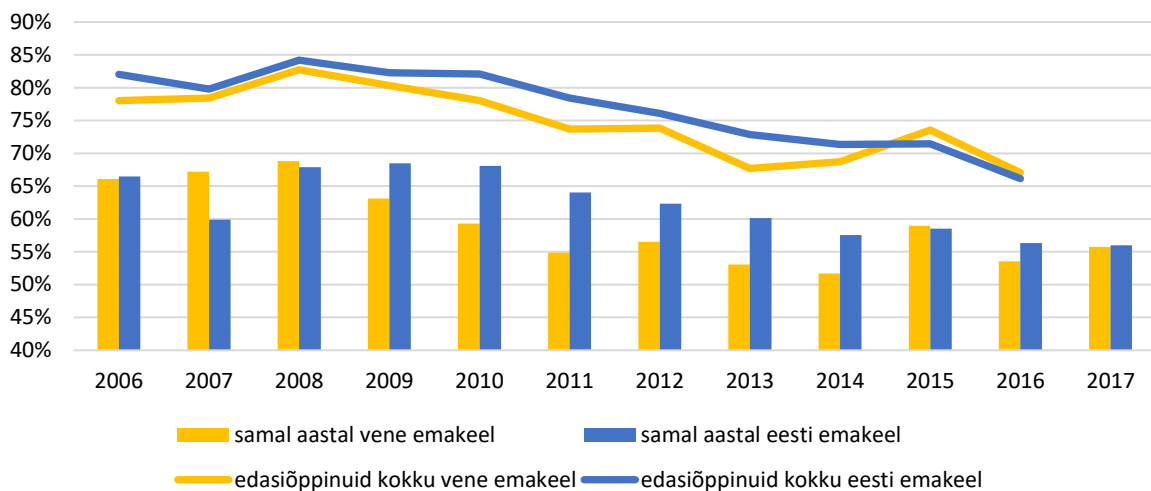
Joonis 11. Aastatel 2006–2017 gümnaasiumilõpetanute ja kõigi keskhariduse omandanute jätkamine kutse- ja kõrghariduses

Märkus: „on jätkanud nii kutse- kui kõrghariduses“ tähistab nende inimeste osakaalu ühest gümnaasiumilõpetajate aastakäigust, kes on hilisemate aastate jooksul sisse astunud nii kutse- kui kõrghariduse õppekavadele (sh nii need, kes on ka kas ühe või mõlemad neist lõpetanud või katkestanud).

Allikas: EHIS

Vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate edasiõppimist iseloomustab veel see, et nende seas on vähem noori, kes alustavad kõrgharidusõpinguid hiljem – kui eesti emakeelega gümnaasiumilõpetajatest jätkab õpingutega 1–2 aasta möödudes 10–14% ühe aastakäigu lõpetajatest, siis vene emakeelega lõpetajatest 7–9%. Lõpetamisega samal aastal jätkavate edasiõppijate osakaal seevastu on olnud enam-vähem võrdne. Järsk langus vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate jätkamises Eestis kõrghariduses on toimunud 2010.–2014. aastal (jätkanute osakaalu madalseis oli 52% 2014. aastal, vt joonis 12). Olgu siinkohal märgitud, et vene emakeelega gümnaasiumilõpetanutest Eestis on eesti emakeelega lõpetanutega võrreldes

märgatavalt suurem osa läinud õppima välismaale, seejuures hüppeliselt rohkem just nimetatud Eesti kõrghariduses jätkamise langusaastatel (vt ptk 2.5, joonis 12).

Joonis 12. Aastatel 2006–2017 gümnaasiumi lõpetanute jätkamine kõrghariduses samal aastal gümnaasiumi lõpetamisega ja hilisematel aastatel

Allikas: EHIS

Pärast kutsekeskharidust kõrgharidusõpinguid alustanute puhul on keeletaustast tulenevad erinevused õpingute jätkamise mustrites veidi väiksemad, kuid siingi on täheldatav vene emakeelega pinguid jätkavate noorte osakaalu kiirem vähenemine võrreldes eesti emakeelega noorte osakaaluga. Eeskätt ilmneb erinevus õpingute jätkamises vahetult pärast keskhariduse omandamist – vene emakeelega noorte hulgas on 2017. aastaks vahetult pärast kutsekeskharidust kõrghariduses jätkanute osakaal langenud 11%-lt 6%-le, samas kui eesti emakeelega gruppis on see osakaal koguni veidi kasvanud (4%-lt 6%-le) (vt lisa 3).

Seega annavad nii uuringud kui ka EHISe statistika vastakaid signaale. Ühelt poolt ei ole vene emakeelega keskhariduse omandanute ligipääsus kõrgharidusele justkui olulisi piiranguid (vt Mägi 2010). Teisalt on keel (olgu siis õppekeel või kodune keel) siiski oluline õpitulemuste ja edasise haridusteedga seotud tegur, jättes vene koduse keelega inimesed nõrgemasse positsiooni (vt Valk jt 2015, Tire 2016, Lindemann 2012).¹³ Kolmanda asjaoluna tasub arvesse võtta, et subjektiivseid hinnanguid ja arvamusi kaardistavad uuringud osutavad oluliselt suuremale ja selgemale hariduslikule lõhele, kui ilmneb statistilistest analüüsides. Nt 2010. aastal läbiviidud üle-eestilise sotsiaalse võrdsuse ja ebavõrdsuse küsitluse¹⁴ andmetele tunnetati Eestis selgelt hariduslikku ebavõrdsust, seejuures eeskätt küll majanduslikust olukorrast ja võimalustest, aga

¹³ Näiteks on PISA testide põhjal on venekeelsete koolide õpilaste tulemused keskmiselt madalamad kui eestikeelsete koolide õpilaste omad, samuti on vene õppekeelega õpilaste keskmine hinne põhikooli lõpus EHISe andmetel veidi madalam kui eesti õppekeelega õpilastel. PIAACi andmed omakorda on näidanud, et haridustee jääb vene koduse keelega inimestel keskmiselt lühemaks kui eesti koduse keelega inimestel.

¹⁴ Üle-eestiline juhuvalimiga küsitlus, vastajateks 1005 vähemalt 18-aastast Eesti elanikku (intervjuud viidi läbi nii Eesti kui vene keeles).

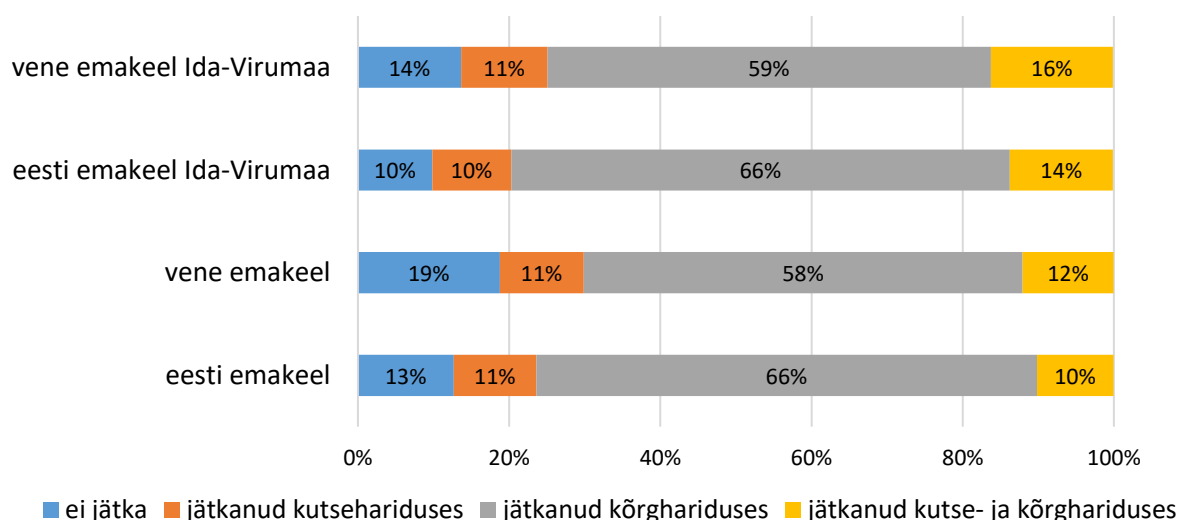

ka soost ja rahvusest tulenevalt (Täht ja Paškov 2012). Ka regulaarselt läbiviidavad integratsioonimonitooringud kinnitavad, et mitte-eestlaste hinnangud hariduse kättesaadavusele erinevad oluliselt eestlaste omadest, seejuures tunnetatakse, et venekeelsete noorte jaoks on kõigist haridustasemetest just kõrgharidus oluliselt raskemini kättesaadav. 2017. aastal oli 41% teisest rahvusest (s.o mitte eesti) inimesi arvamusel, et kvaliteetne kõrgharidus ei ole teisest rahvusest noortele eesti eakaaslastega võrdselt kättesaadav (Kirss 2018). Võrreldes eelneva, 2015. aastal läbiviidud integratsioonimonitooringuga on see näitaja koguni kasvanud (2015 – 37%), ent siiski oluliselt väiksem 2008. aasta näitajast, kui venekeelsetest vastajatest 64% arvates ei olnud kõrgharidus venekeelsetele noortele eesti noortega võrdselt kättesaadav (Saar 2008).

Keeletaust on Eesti puhul tihedalt seotud geograafilise paiknemisega – vene õppekeele ja ka vene emakeelega keskhariduse omandanudest ligi pool on Tallinnast ja ligi 40% Ida-Virumaalt. Kuivõrd varasemastest analüüsist on ilmnenu Ida-Virumaalt pärit ja eriti vene taustaga noorte alaesindatus kõrghariduses, vaatleme neid järgnevalt veidi lähemalt.

Aastatel 2006–2017 keskhariduse omandanud enam kui 140 000 isikust oli Ida-Virumaalt üle 15 000, neist ligi 62% oli omandanud üldkeskhariduse ja 38% kutsekeskhariduse.

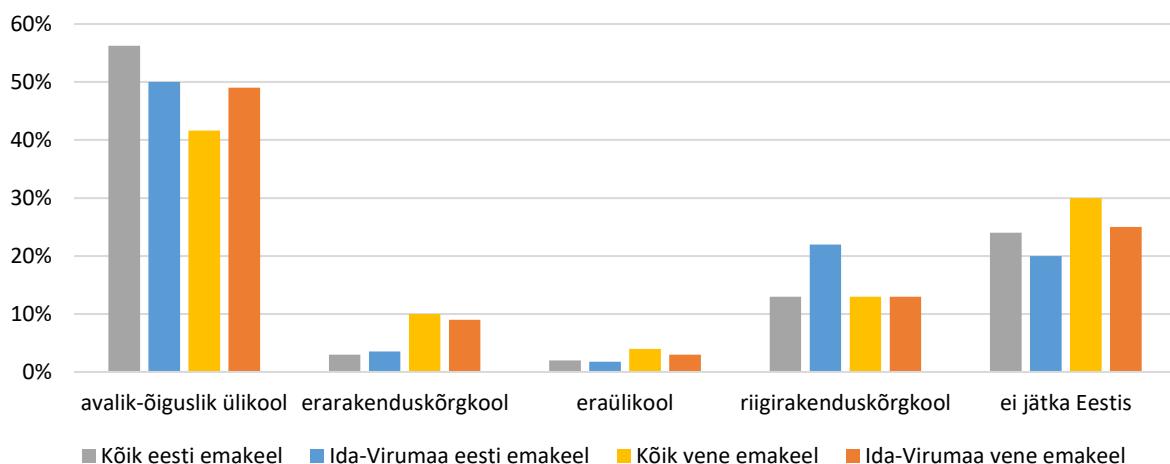
Ida-Virumaalt pärit vene emakeelega gümnaasiumilõpetajate seas on kogu Eesti vene emakeelega noortega võrreldes viie protsendi võrra vähem neid, kes ei jätka õpinguid. Samavõrra rohkem on kõrghariduses jätkanuid, seejuures on võrreldes nii Ida-Virumaa eesti emakeelega noortega kui kogu Eesti vene emakeelega noortega rohkem neid, kes on gümnaasiumi lõpetamise järgsetel aastatel õpinguid alustanud nii kõrg- kui ka kutsehariduses (vt joonis 13).

Joonis 13. Ida-Virumaal ja Eestis keskmiselt keskhariduse omandanute õpingutega jätkamine

Allikas: EHIS

Seega on Ida-Virumaa noorte üheks eripäraks Eesti keskmisega võrreldes sagedasem jätkamine kutsehariduses. See erinevus võimendub veelgi, kui lisada päritolutegurile juurde keeletaust. Emakeele ja piirkondliku vaate kombinatsioonis ilmnevad ka erinevused kõrgkoolivalikus. Kuigi ka vene taustaga ja Ida-Virumaa päriolu noorte valikutes on sarnaselt Eesti keskmisega kõige eelistatumad suuremad avalik-õiguslikud ülikoolid, on kõigi Ida-Virumaal keskkariduse omandanute (nii eesti kui ka vene emakeelega) valikutes keskmise Eesti kõrgharidusse astujaga võrreldes populaarsemad rakendusliku suunitlusega koolid (vt Joonis 14). Seegi kinnitab juba eespool osutatut – noored, kes on vene taustaga ja/või pärit keskkonnast, kus domineerib vene keel ja kus on Eesti keskmisest kehvem sotsiaal-majanduslik olukord (kõrge töötuse määr, madalad sissetulekud jne), on tulevikuvalikutes rohkem tööturule suunatud – nad eelistavad (või on oludest tulenevalt sunnitud eelistama) kas õpingute jätkamise asemel tööturule siirduda või siis õppida keskmisest Eesti noorest sagedamini kas kutsehariduses või (era)rakenduskõrghariduses. Samuti on just rakenduskõrgkoolid läbi aastate pakkunud rohkem venekeelseid õppekavu – nt 2017. aastal, kui kõigi venekeelsete I ja II astme õppekavade arv oli osakaal kõigist õppekavadest vähenenud 3%ni (kümme aastat varem – 13%), oli vastuvõtuks avatud 16-st I astme vene õppekeelega õppekavast 14 rakenduskõrgkoolides (vt ka Selliov, 2018).

Joonis 14. Gümnaasiumilõpetajate kõrghariduses jätkamine kõrgkooli tüübi, emakeele ja päritolu alusel (osakaalud kõigist vastavalt eesti ja vene emakeelega üldkeskhariduse omandanutest Ida-Virumaal ja Eestis kokku)

Allikas: EHIS

Regulaarselt läbiviidavad integratsioonimonitooringud on näidanud, et nende vene emakeelega inimeste osakaal, kes sooviks omandada kõrgharidust vene keeles, on aasta-aastalt vähenenud – kui 2008. aastal pooldas venekeelset kõrgharidust 39% mitte-eestlasi, siis 2017. aastal 35% (Kirss 2018). Üleminek eestikeelsele keskkaridusele, õppekavade reformid ja rahvusvahelistumine kõrghariduses (rõhuasetusega pigem ingliskeelsele kui venekeelsele kõrgharidusturule) on praeguseks viinud selleni, et vene keeles õppijate osakaal Eesti kõrgkoolides on muutunud marginaalseks (kui veel 2006. aastal oli vene õppekeelega üliõpilaste osakaal kõrghariduse esimesel astmel 13%, siis 2017. aastal on see 3%). (Selliov

2018). Seega õpib ka enamik vene emakeelega (ja suures osas eesti keeles gümnaasiumihariduse omandanud) noortest Eesti ülikoolides eesti keeles. Kõigist 2006.–2017. aastal kõrgharidusse õppima asunud noortest asus eesti keeles õppima 71%, vene keeles 27% ja inglise keeles 2%. Kuivõrd praeguseks on õppekeele võimalused ja olukord kõrgkoolides oluliselt muutunud (sh venekeelsete õppekavade vähendamine), on hea kõrvutada enam kui kümne aasta keskmist värskeimate andmetega. 2017. aastal kõrghariduses õpinguid alustanute puhul on ka vene emakeelega kõrgharidussüsteemi sisenejatest enam kui 90% õppekeeleks eesti keel.

Kui lisame siia soolise vaate, ei erine vene emakeelega keskhariduse omandanute sooline jaotus Eesti keskmisest – ka vene emakeelega keskhariduse omandanutest 48% on noormehed. Kõrghariduses jätkanute puhul on seis samuti peaaegu võrdne – vene emakeelega kõrghariduses jätkanud noormeeste osakaal (42%) on vaid protsendi võrra madalam kui eesti emakeelega jätkanutel (43%). Ka kõrghariduse lõpetamisel ilmneb vene emakeelega noorte puhul Eesti keskmisega sarnane muster – noormehed jõuavad kõrghariduse omandamiseni harvem (vene emakeelega lõpetanute puhul on noormeeste osakaal 32%, eesti emakeelega lõpetanutest on noormehi 35%).

Kutsekeskhariduse omandanute seas on vene emakeelega noormehi samas kolme protsendi võrra rohkem nii kutsekeskhariduse omandanute, kõrghariduses jätkajate kui ka lõpetanute seas (noormeeste osakaal vene ja eesti emakeelega noorte seas on kutsekeskhariduse lõpetanutest vastavalt 67% ja 64%, kõrghariduses jätkanutest 65% ja 62% ning kõrghariduse lõpetanutest 54% ja 51%).

Kes ei jätkka õpinguid?

Pärast keskhariduse lõpetamist Eestis kõrghariduses jätkajate seas on vähem:

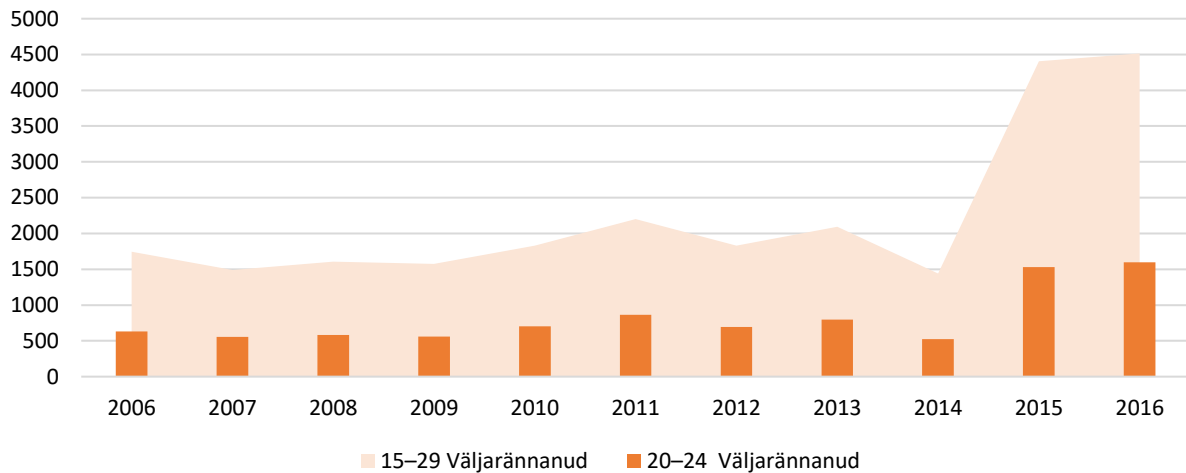
- kutsekeskhariduse lõpetanud noori (võrreldes üldkeskharidusega);
- noormehi (samas on neid oluliselt rohkem kutsekeskhariduse suunal);
- Järvamaalt, Raplamaalt, Läänemaalt, Ida-Virumaalt ja mujalt keskustest kaugemal keskhariduse omandanud noori;
- vene emakeelega keskhariduse omandanuid.

Nende puhul, kes EHISe andmetel õpinguid ei jätkka, saame osaliselt vaadata õpingute jätkamisi välismaal ja tööturule siirdumist.

Õpingud välismaal

Statistikaameti andmetel on viimasel kümnel aastal oluliselt kasvanud 15–29-aastaste väljaränne riigist. Kui 2006. aastal rändas Eestist välja 1490 selles vanuses noort, siis 2016.

aastal juba 4515. Kitsamalt vanusegrupi 20–24 rändestatistika näitab, et noored liiguvad riikide vahel üha aktiivsemalt (vt ka joonis 15). See annab alust oletada, et ka märkimisväärne osa gümnaasiumilõpetanutest siirdub välismaale õppima, tööle või lihtsalt maailma avastama ja enda jaoks õiget teed otsima.

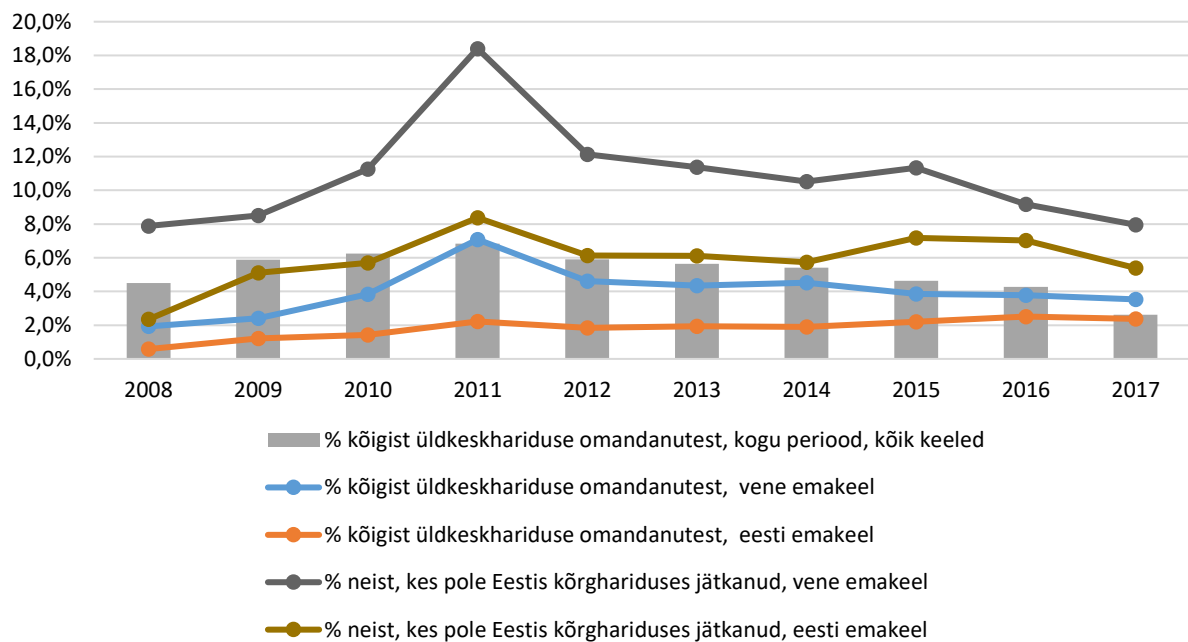
Joonis 15. Nooremate vanusegruppide väljaränne Eestist 2006–2016

Allikas: Statistikaamet

Paraku ei ole meil terviklikke andmeid välismaale siirdumise põhjuste kohta. Kaudsed andmed kinnitavad, et nii mõnedki noored lähevad välismaale õppima – nii OECD kui UNESCO andmetel on aastatel 2011–2017 pidevalt veidi üle 4000 Eesti päritolu tudengi õppinud väljaspool oma koduriiki (OECD.Stat, UNESCO UIS 2017).

Isikupõhiselt annab Eesti tudengite välismaal õppimisest ülevaate EHISE andmete sidumine Eesti Haigekassa andmetega nende isikute kohta, kes on taotlenud Euroopa ravikindlustust välisriigis õppimiseks (andmed alates 2008. aastast). Seejuures ei ole teada ei sihtriik ega õppeasutuse nimi, tüüp või muu täpsem info (ka mitte see, kas omandatakse kõrg- või kutseharidust või üldse tasemeharidust). Olemasolevad andmed näitavad, et alates 2008. aastast on kõigist keskkhariduse omandanutest järgneval õppeaastal Euroopa Liidu (EL) riikides õppima asunud vähemalt 0,7–2,3% keskkhariduse omandanutest, seejuures üldkeskkhariduse omandanutest kuni 3,2% (100–280 isikut), aga kutsekeskkhariduse omandanutest vaid üksikud (enamasti on andmeid kuni kümne isiku kohta aastas e 0,1–0,2% kutsekeskkhariduse omandanutest). Oluliselt rohkem on aga neid, kelle EL riikidesse õppima minemise kohta on andmeid keskkhariduse omandamisele järgnenud hilisematest aastatest. Nii ongi kokku kõigist üldkeskkhariduse omandanutest 6–9 aasta jooksul, mis on möödunud Eestis keskkhariduse omandamisest, välismaale õppima asunud aasta kohta 3,5–5% ühe aastakäigu lõpetanutest. Neist gümnaasiumilõpetajatest, kes Eestis kõrgharidusõpinguid ei alusta, on üldkeskkhariduse omandamise aastal välismaale õppima läinud keskmiselt 7,2% ühe aasta lõpetajatest. Kui lisada veel kahe või enama aasta jooksul pärast Eestis gümnaasiumi lõpetamist välismaale õppima

läinud, kasvab nende EL riikides õppivate isikute osakaal, kes Eesti kõrghariduses jätkanud ei ole, 14—15%-ni (maksimaalselt isegi kuni 18%-ni) ühe aastakäigu gümnaasiumi lõpetanutest. Keskmisest rohkem lähevad välismaale õppima ka vene emakeelega gümnaasiumilõpetajad – kohe pärast gümnaasiumi lõpetamist on välismaale õppima siirdunud kuni 7,1% ja koos nendega, kes on välismaal õpinguid alustanud mõned aastad hiljem koguni kuni 13,5% ühe aastakäigu lõpetajatest. Välismaale õppima asumise tippaasta oli 2011, mil Eesti kõrgkoolides edasiõppijate arv vähenes kõige rohkem (vt ka joonis 16 ja lisa 4).

Joonis 16. Üldkeskhariduse omandanud isikute EL liikmesriikidesse õppima asumine gümnaasiumi lõpetamisele järgneval õppeaastal ja kokku

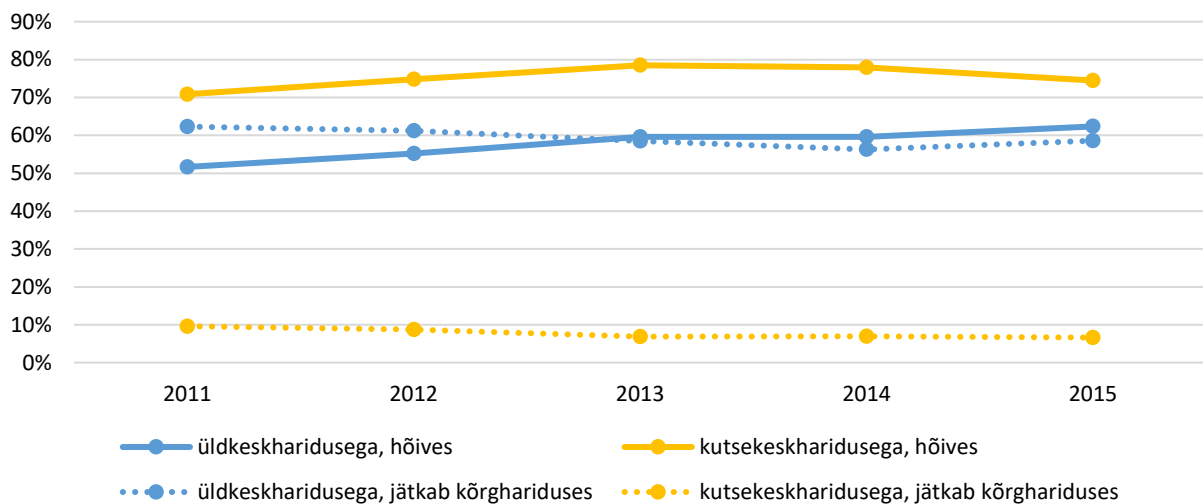
Allikad: EHIS; Haigekassa

Siirdumine tööturule

Oma osa Eesti gümnaasiumilõpetajate kõrghariduses õpingute jätkamise vähenemisel on tõenäoliselt ka sellel, et viimasel viiel aastal on kasvanud nooremate vanusegruppide hõivenäitajad (Eesti tööjõu-uuringu andmetel on 20–34-aastaste ISCED 3–4 tasemel¹⁵ hariduse omandanute seas 1–3 aastat pärast õpingute lõpetamist 2017. aastal hõivatud 80% eearühmast, samas kui 2013. aastal oli see näitaja 68%).

¹⁵ Hõlmab nõu teise taseme (keskharidus) ja teise taseme järgseid ning kolmanda taseme (kõrgharidus) eelseid õppeliike (üldkeskharidus, kutsekeskharidus, neljanda taseme kutseõppe esmaõpe ja jätkuõpe, kutsekeskharidus keskhariduse baasil, viienda taseme kutseõppe esmaõpe ja jätkuõpe)

Terviklikumat vaadet keskhariduse omandanute hõivest võimaldab saada HTMi koondatud andmestik „Edukus tööturul“.¹⁶ Neil andmetel on viimasel viiel aastal kasvanud selliste keskhariduse omandanute osakaal, kes on aasta pärast lõpetamist saanud sissetulekut.¹⁷ Seejuures ilmneb kasv selgemalt just üldkeskhariduse lõpetanute seas – kui 2011. aastal keskhariduse omandanutest¹⁸ oli lõpetamisjärgsel aastal (st 2012) palgasaajaid 52%, siis 2015. aasta lõpetajatest 62%. Kutsekeskhariduse lõpetanutest on tööturule siirdujate osakaal olnud 12–20 protsendi võrra suurem, viie aasta lõikes siin aga selget kasvu- või langustrendi ei ilmne (vt joonis 17). Need osakaalud ei tähenda, et vastavalt 52–62% ja 71–78% üld- ja kutsekeskhariduse omandanutest on pühendunud üksnes aktiivselt töötamisele – nende seas on ka ajateenistuses viibivaid ja lapsehoolduspuhkusel olevaid isikuid. Samuti on nende seas palju selliseid, kes jätkavad paralleelselt töötamisega õpinguid, kuna mitmed varasemad uuringud on näidanud, et suur osa Eesti üliõpilastest töötab õpingute ajal (eri andmetel 2/3 või isegi üle 70%).¹⁹

Joonis 17. Aasta pärast keskhariduse omandamist sissetulekut saavate üldkeskhariduse ja kutsekeskhariduse lõpetanute osakaal ning samal aastal kõrghariduses jätkajate osakaalud lõpetanutest

Allikas: EHIS

¹⁶ Andmestik „Edukus tööturul“ koondab mitmete registrite andmeid eri haridustasemetes lõpetanute hõiveseisundite ja sissetulekute kohta. Üldkeskhariduse kohta seal detailseid hõiveandmeid ei ole, kuna rõhuasetus on siiani olnud kutse- ja kõrghariduse omandanutel (vt https://www.haridussilm.ee/?leht=edukus_0).

¹⁷ Värskeim, 2018. aastal, koondatud ja avaldatud andmestik võimaldab lõpetanute seisundit tööturul ja sissetulekuid vaadelda 2016. aasta seisuga. Sissetulekute piiriks arvestatud 2016. aasta miinimumpalk e 430 eurot.

¹⁸ Edukuse andmebaasis ei ole eristatud statsionaarses ja mittestatsionaarses õppes õppinuid, mistõttu tööturuedukuse andmetes kajastuvad erinevalt ülejäänud siinestatutud vaadetest ka nt täiskasvanute gümnaasiumide lõpetanud. Mittestatsionaaride osakaal üldkeskhariduse omandanutest jääb perioodil 2011–2015 vahemikku 10–17%.

¹⁹ Kõrghariduse vilistlasuuringu andmetel kinnitasid 2015. aastal I astme (bakalaureuse- ja rakenduskõrgharidusõppe) lõpetanutest 75%, et nad töötasid juba õpingute ajal (Ernst & Young 2017) ning Eurostudenti andmetel töötas 2016. aastal 58% bakalaureuseõppe ja 71% rakenduskõrghariduse üliõpilastest (Haaristo jt 2018).

Edukuse andmebaas ei võimalda üldkeskhariduse omandanud sissetulekut saavate isikute puhul eristada ainult õppivate, õppivate ja töötavate või ainult töötavate isikute osakaalusid kohe pärast lõpetamist. Kuivõrd nii vilistlasuuringute kui ka Eurostudenti varasemate voorude (mõlemaid viiakse läbi 3-aastase intervalliga) andmed kinnitavad, et töötavate üliõpilaste osakaal kõigist üliõpilastest (sh I astmel) ei ole oluliselt muutunud, on siiski alust arvata, et tööturuedukuse andmete põhjal üldkeskhariduse lõpetamise järel tööle asunute osakaalu suurenemine tuleb just nende arvelt, kes ei jätka õpinguid kõrghariduses. Arvestatav osa nõ „kadunud 10%-st“ gümnaasiumilõpetajatest, kes kõrgharidusse ei jõua, teostab ennast Eesti tööturul.

Seega läheb oluline osa nii üldkesk- kui ka kutsekeskhariduse omandanutest tööle, osa siirdub välismaale ning näib, et sujuvat katkestusteta haridusteed üldharidusest kõrghariduseni on järjest enam asendamas haridustasemete vahelise pausiga haridustee. Samuti on levimas õppimise kõrvalt töötamine (või tööl käies õpingutega jätkamine) ning ka õppimine korduvalt eri haridusliikide vahel liikudes.

Ülevaade tehtud ja kavandatud tegevustest

- 2013. aastal läbiviidud kõrgharidusreformi üheks oluliseks eesmärgiks oli võrdsete võimaluste suurendamine kõrgharidusõppes, sh kehvema sotsiaalmajandusliku taustaga noorte ligipääsu parandamine. Praegu ei ole veel võimalik hinnata, kas ja mil määral reform on oma eesmärgi täitnud, kuid vähemalt võib kinnitada, et maapiirkondadest pärit ja vene emakeelega noorte osalus kõrghariduses ei ole üldise languse taustal vähenenud kiiremini või rohkem kui keskmiselt. Noormeeste osakaal kõrghariduses on viimastel aastatel kasvanud.
- Keskhariduse omandanud isikute edasiõppimine Eestis kohe lõpetamisele järgneval õppeaastal on viimasel kümnel aastal küll vähenenud, kuid sarnaselt paljud teiste riikidega on Eestiski küllalt suur selliste kõrghariduse I ja II astmel õpinguid alustavate inimeste osakaal, kellel on keskhariduse lõpetamise ja kõrghariduses alustamise vahele jäänud ajaline vahe. Seega on õpiteed muutumas ja Eesti kõrgharidussüsteem on osutunud piisavalt paindlikuks, et pakkuda eri õppevorme ja võimalusi kõrgharidusõpingute alustamiseks eri eluetappidel. Nõ ebatraditsioonilise tudengi kõrgharidusse ligipääsu suurendamisele tasub edaspidigi tähelepanu pöörata, nt suurendada osajaga õppe võimalusi, pakkuda mitmekesiseid õppevorme ja täiustada tugisüsteeme.
- Erinevalt kõrgharidusse sisenejate osakaalust, ei ole vahetult pärast üldkeskhariduse omandamist kutseharidusõpinguid alustanute osakaal perioodil 2006–2017 oluliselt muutunud (2006 – 11%, 2017 – 9%). Samas on isegi rohkem gümnaasiumiharidusega inimesi, kes on alustanud kutseharidusõpinguid hiljem – nt 2006.–2012. aastakäikude lõpetajatest lisandub kutsehariduses jätkajaid ühe aastakäigu kohta veel 12–14%. Tendentsi selles suunas, et kutseõppe kasuks otsustatakse üha enam veidi küpsemas eas, kinnitab ka täiskasvanud õppijate osakaalu kasv kutsehariduses.²⁰ See võib ühelt poolt küll tähendada, et uued kutseõppevormid on pälvinud huvi ja suutnud hoida kutsehariduses jätkajate osakaalu erinevalt kõrgharidusest samal tasemel, kuid teisalt tuleb arvestada, et praeguste gümnaasiumilõpetajate arvu juures on need arvud ja osakaalud siiski marginaalsed.
- Märkimisväärne osa kõrgharidusõpinguid alustanutest ei jõua nende lõpetamiseni (nt 2006.–2008. aastal gümnaasiumi lõpetamise järel kõrghariduses jätkanutest polnud 2017. aastaks lõpetanud 29%). Seejuures jõuavad neist kutsekeskhariduse taustaga inimestest, kes alustasid kõrgharidusõpinguid 9–11 aastat tagasi, võrreldes üldkeskhariduse taustaga inimestest lõpetamiseni vähesemad. Kui aastatel 2006–2008 gümnaasiumi lõpetanutest, kes on kõrghariduses õpinguid jätkanud, oli 2017. aastaks lõpetamiseni jõudnud 71%, siis kutsekeskhariduse taustaga inimestest vaid 41%. Ülejäänud vastavalt ligi 30% ja ligi 60%

²⁰ Täiskasvanud õppijate (st 25-aastased ja vanemad) osakaal kutsehariduses on kasvanud 19,9%-lt 2011/2012. õppeaastal 36,7%-ni 2017/2018. õppeaastal. Vt lähemalt: Savisto 2018.

kas õpivad veel või on kõrgharidusõpingud katkestanud. Katkestamine on teema, mis on pidevalt nii ministeeriumis kui ka kõrgkoolides kõrgendatud tähelepanu all. Nii ennetuse (tugisüsteemide ja õppenõustamise arendamine, paindlikud lahendused) kui ka katkenud õpingute jätkamisvõimaluste arendamisega (nt VÕTA süsteem) tegeletakse pidevalt. Kõrghariduses kehtestatud tulemusrahastamine peab samuti aitama kaasa kõrgharidusõpingute tulemuslikkuse tõusule. Nominaalajaga lõpetanud üliõpilaste osakaal on üks tulemusnäitajatest.

- Üks peamine kõrghariduses jätkamist ennustav näitaja on keskhariduse omandamise tüüp. Arvestades nii kutsehariduse õppekavade senist ülesehitust ja kutseõppe korraldust kui ka uuendusi (nt süvenev koostöövormide laiendamine ettevõtjatega, õpipoisiõpe jt uued õppevormid) on ootuspärane, et kutsekeskharidus on rohkem suunatud tööturule ja kutsekeskhariduse lõpetajatest läheb otse kõrgkooli võrreldes gümnaasiumilõpetajatega 5–6 korda vähem inimesi. Murettekitav on aga see, et kutsekeskhariduse lõpetajad paistavad olevat kõrghariduses üldkeskhariduse taustaga noortega võrreldes nõrgemas positsioonis. Selle olukorra juured omakorda on sügavamal – juba põhihariduse järgsetes valikutes ilmneb, et kutsekeskharidusse jõuavad reeglina madalama keskmise hinde ja eksamitulemustega põhikoolilõpetajad – nt 2014. aasta andmetel läks neist, kelle põhikooli lõputunnistuse keskmine hinne oli alla 3,3, kutsekeskharidust omandama 70% (ja üldkeskharidusse 13%), keskmise hindega üle 4,6 läks aga kutsekeskharidusse 2% (Järve jt 2016).

Soovitused ja ettepanekud edaspidiseks

Eelnev kinnitas selgelt, et Eestis jätkatakse keskhariduse järel aasta-aastalt üha vähem õpinguid kõrghariduses ja veel vähem jõutakse lõpetamiseni. Et peatada langust, tuua rohkem keskharidusega noori kõrghariduse juurde ning vähendada eri- ja kutsealase hariduseta täiskasvanute osakaalu Eesti elanikkonnas, on vaja teada võimalikult palju sellest, mis võib haridustee jätkamisel takistuseks saada.

1. Keskhariduse vorm ja õpiväljundid – üldkeskharidus ja kutsekeskharidus.

Väga selgelt on näha, et kutsekeskhariduse omandanud siirduvad tööturule ega jätka suure tõenäosusega kõrgharidusõppes. See, et kõrgharidusse jõutakse pigem üldkeskharidusest ja kutsehariduse suunal keskhariduse lõpetanud siirduvad kas tööturule või kui õppima, siis pigem rakenduskõrgharidusse, ei ole aga Eestile ainuomane, vaid üleüldine suundumus (vt ka Hauschildt jt 2018, Grubb 2006). Samuti peegeldab see pikaajalist kutsehariduspoliitikat – kutsehariduse (sh kutsekeskhariduse) väljundina on nähtud eeskätt siirdumist tööturule, kvalifitseeritud ja konkurentsivõimeliste töötajate ettevalmistamisele on olnud suunatud nii standardiseeritud õppekavaarendus kui ka tööandjate kaasamine kutsehariduse kujundamisse.

Eesti on liitunud ka rahvusvahelise Euroopa kutsehariduse ja -koolituse arvestuspunktide süsteemiga (European Credit System for Vocational Education and Training e ECVET) ning panustanud tugevalt kutsehariduse väljundipõhisemaks muutmise, kuid siin on veel arenguruumi. Näiteks ECVET süsteemi põhimõtete rakendamise uuring Eestis toob esile vajaduse laiendada väljundipõhise õppe omaksvõttu, kaasajastada õppevara ja õpetajakoolitust jne – kõik see aitaks lisaks kutseharidusõppe kaasajastamisele seostada kutseharidust paremini teiste haridustasemetega nii Eestis kui rahvusvaheliselt (Rekkor 2018). Tänapäeva kiiresti muutuv majanduskeskkonnas ja tööturul on järjest olulisemad ka üldpädevused (sh sotsiaalsed oskused, ettevõtluspädevus) ja horisontaalsed oskused (nt infotehnoloogia oskused). Kogu haridussüsteem, sh kutseharidus peaks valmistama inimesi ette elukestvaks õppeks ja looma aluse edasisteks valikuteks.

Keskhariduse ja ka kõrghariduse omandamise edukus sõltub paljuski põhihariduse tulemuslikkusest ja omandatud kognitiivsetest oskustest. Vaatamata väga headele PISA tulemustele kasvab Eestis madalate oskustega noorte osakaal. See viitab vajadusele luua tingimused, mille abil oleks võimalik põhikoolijärgsete õpingute käigus tasa teha edasiõppimiseks vajalike oskuste puudujäägid. Nt varem on häid tulemusi andnud eesti keele lisaõpe üliõpilastele, kes ei osanud eesti keelt eestikeelsetel õppekavadel õppimiseks vajalikul tasemel. Kutsehariduses on alustatud kutsevaliku aasta programmi piloteerimist.

2. Karjääri- ja õppenõustamine

Õpingutega mittejätkamine või jätkamine, aga mitte lõpetamine ning erinevate erialade ja õppeasutuste vahel seiklemine võib olla suuresti seotud õppijate vähese teadlikkusega karjäärivõimalustest ja õpivalikutest. Tähtis on ka tõhusate õppenõustamisteenuste kättesaadavus, mis on 2017. aastal läbiviidud õppe- ja karjäärinõustamise programmi vahehindamise hinnangul nii koolides kui ka II tasandil (Rajaleidja keskustest) ebapiisav (Civitta 2017). Seega tuleks rohkem tähelepanu pöörata nõustamisele ja karjääriplaneerimisoskuste arendamisele.

3. Keskhariduse ja kõrghariduse koostöö, sujuvamad üleminekud tasemete vahel

Eesti kõrgkoolide ja gümnaasiumide vahel on juba praegu mitmeid edukaid koostööprojekte, kuid siiski on selles valdkonnas veel palju arenguruumi. Kõrgkoolid pööravad sageli tähelepanu eeskätt gümnaasiumidele ja üldkeskharidusele, ent ka kutsekeskharidust võiks siin käsitleda samaväärse partnerina. Ka rahvusvaheline kogemus on kinnitanud, et kesk-, kutse- ja kõrghariduse tihe koostöö annab häid tulemusi, kui targalt arvesse võtta osapoolte erinevaid huvisid, soove ja vajadusi (Fitzallen jt 2015). Siiski on selge, et kuivõrd kutseharidus on oma olemuselt, vormidelt ja korralduslikult palju mitmekülgsem kui akadeemiline kõrgharidus, on ka õppurite õpiteed nii kutseharidusse kui ka sealt edasi (või tagasi) väga mitmekesised ning mittelineaarsed (Moodie 2008).

Koostöö nii haridussüsteemi siseste kui ka väliste sidusrühmadega aitab saavutada suuremat võrdsust formaalhariduses ja elukestvas õppes osalemisel, olenemata õppijate varasemast õpi- ja töökogemusest. Tööturu arengu vaates on haridussüsteemile ligipääsu suurendamine üks eeltingimusi, mille abil suurendada tuleviku tööjõu kohanemisvõimet ja mobiilsust nii erinevate majandussektorite vahel kui ka kõrgemat oskuste taset nõudvatele ametikohtadele. Kõrghariduseni jõudmise võimaluste avardamine aitab edendada ka ühiskonna sotsiaalset sidusust.

Kuna esiteks on kinnitust leidnud, et haridustee pikkus parandab inimeste võimalusi tööturul ja laiemaltki, ning teiseks on oluliselt muutunud kutsehariduse kontseptsioon, on kutse- ja kõrgharidussüsteem mitmetes maades omavahel oluliselt lähenenud. Selgelt eristatavad kutse- ja üldhariduse suunad või lineaarne liikumine hierarhilise struktuuriga haridussüsteemis jäävad pigem minevikku. Kutse- ja kõrgharidussüsteemide omavahelise kombineerimise ja kutseharidusest kõrgharidusse üleminekute soodustamisel paistavad silma näiteks angloameerika maad eesotsas Austraaliaga (Moodie 2008, Fitzallen jt 2015), aga ka nt Prantsusmaa ja Soome (Grubb 2006). On leitud mitmekülgseid viise kõrg- ja kutsehariduse lähendamiseks ning süsteemide sulandamiseks, et kutse- ja kõrgharidus ei oleks enam „paralleeluniversumid“²¹. Rahvusvaheline kogemus kinnitab, et edaspidigi tuleb panustada

---

²¹ Tsitaat viitab 2016. aasta oktoobris rahvusvahelisel konverentsil Cedefopi direktori James Calleja tehtud avaldusele, et „kõrgem kutseharidus ja ülikoolikraadid on paralleeluniversumid, mis võivad teineteist suurema

sellesse, et keskharidus ei samastuks üldteadmiste omandamise, akadeemilisema suunitluse ja kõrgkooli hüppelauana üldkeskharidusega, vaid oleks laiapõhjaline terviklik baas, mille sees võrdselt väärtustatuna ning ristuvalt ja kattuvalt oleks esindatud nii tänane üld- kui ka kutseharidussuund.

Toetada tuleb õppeasutuste, sh põhikoolide, gümnaasiumide, kutsekoolide ja kõrgharidusasutuste võrgustumist ja omavahelist koostööd, et laiendada õppijate valikuid ja autonoomiat õpingute kavandamisel ning aidata kaasa sujuvamatele üleminekutele formaalharidussüsteemi sees ja ka tööellu.

4. Kõrghariduse kohandamine muutuvast õppijaskonnast lähtudes

Tasub tähelepanu pöörata nõ avatud hariduse kontseptsiooni terviklähenemisele – Euroopa Komisjoni projekti „Opening up Education“ raames avaldatud koondraportis rõhutatakse, et „avatud kõrgharidus“ ei tähenda ainult õppesisu või vormide laiendamist, vaid tervikvaadet, mis hõlmaks kuut kõrgharidusega seotud põhilist mõõdet: ligipääs, õppesisu, pedagoogika, kvalifikatsioonid, koostöö ja teadustöö ning lisaks läbivate mõõtmetena ka strateegia, tehnoloogia, kvaliteet ja juhtimine (Inamorito dos Santos jt 2016).

Nii käesolev analüüs kui ka rahvusvahelised uuringud on näidanud, et kõrgharidusse jõuavad elus hiljem pigem need õppijad, kelle vanematel ei ole kõrgharidust ja kes peavad ennast ise ülal. Samuti on kesk- ja kõrghariduse vahele üle 2-aastase pausi jätnud tudengeid rohkem rakenduskõrgkoolides ning valdkondadest hariduse õppekavadel (Hauschildt jt 2018). Seega oleks kvaliteetse õppetöö korraldamisel hea arvestada üliõpilaste muutunud vajaduste ja meie kõrghariduses alaesindatud gruppidega. Rahvusvahelisel tasandil on hea praktikana esile toodud nõ positiivset diskrimineerimist – nt Bologna protsessi ülevaade toob näiteid kvootide kehtestamisest rahvusvähemustele, kaitseväeteenistusest tulnutele, orbudele, põgenikele jne 18 Euroopa kõrgharidusruumi riigis. Kui need sihtgrupid ei tunnetata Eestis vähemalt statistika põhjal olulisi piiranguid, siis meie murekoht võib ehk paljude teiste riikidega sarnaselt olla riigi põhikeelest erinev emakeel või piirkondlik päritolu. Juba viidatud raportis on nt esile toodud Prantsusmaa, kus 10%-le mahajäänumatest piirkondadest pärit parematele õpilastele (gümnaasiumi lõpueksami alusel) on kõrgkoolikoht kindlustatud (EC/EACEA/Eurydice 2018).

Et kõrgharidus oleks kvaliteetne ja asjakohane ning õpingute katkestamine väheneks, tuleks kõrghariduses edendada õppijakeskset õpikäsitust. Päevakorras on nii võrdne ligipääs kui ka erineva taustaga (nt kutsekeskhariduse omandanud, täiskasvanud õppijad jne) üliõpilastele tingimuste loomine õpingute edukaks lõpetamiseks.

---

koostöö ja koondumisega rikastada“ *higher vocational education and training (VET) and university degrees are parallel universes that can be enriched by greater cooperation and convergence.*’ (<http://www.cedefop.europa.eu/en/news-and-press/news/higher-vet-and-university-degrees-parallel-universes>)

5. Rahvusvahelise mobiilsuse seiramine ja kontaktid

Nii keskhariduse kui ka erialase hariduse omandanute seas on märkimisväärne osa inimesi, kelle edasisest haridus- või karjääriteest pole Eesti registrite põhjal midagi teada. On alust arvata, et vähemalt osa neist õpib või töötab välismaal. Et saada suuremat selgust, kas ja millal noored on välismaale õppima siirdunud, oleks vaja luua ühtne ja järjepidev vilistlaste seire süsteem. Paljud koolid (nii gümnaasiumid, kutseõppeasutused kui ka kõrgkoolid) koguvad juba praegu infot oma vilistlaste edasise käekäigu kohta, kuid paljuski juhuslikult ja erineval moel. Ka vilistlasuuringud on näidanud, et kahjuks teatakse koolides sageli vähe oma vilistlastest. Ometi oleks nii süsteemi kui ka asutuse tasandil hea rakendada vilistlaste potentsiaali, kogemusi ja tagasisidet haridussüsteemi edasiarendamiseks. Seetõttu oleks väga vaja, et senist tööd vilistlaste kontaktide kogumisel ja edasise õpitee seiramil jätkataks, edasi arendataks ja laiendataks. Loodetavasti aitab info koondamisele edaspidi kaasa ka kavandatav rahvastikuregistri seaduse muudatus, mille alusel hakatakse registrisse kandma ka Eesti elanike lühiajalist välismaal töölähetuses või õppimas viibimist, lisades registrisse selleks uue terminina viibimiskoha (Kaukvere 2018, RRS eelnõu 2018).

Kasutatud kirjandus

- Anspal, S., Järve, J., Jürgenson, A., Masso, M., Seppo, I. (2014). Oskuste kasulikkus tööturul. https://www.hm.ee/sites/default/files/jarelevalve/oskuste_kasulikkus.pdf
- Civitta (2017). Õppe- ja karjäärinõustamise programmi vahehindamine. Lõpparuanne. Tallinn. https://www.hm.ee/sites/default/files/aruanne_1.pdf
- EC/EACEA/Eurydice (2018). The European Higher Education Area in 2018: Bologna Process Implementation Report. Publications Office of the European Union.
- Ernst & Young (2017). Eesti kõrgkoolide 2015. aasta vilistlaste uuring. https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/vil2015_aruanne.pdf
- Fitzallen, N., Barnes, R. K., Kilpatrick, S., Brown, N. (2015). Developing Pathways from Vocational to Higher Education Courses: Challenges faced. AARE Conference. 2015. https://www.aare.edu.au/data/2015_Conference/Full_papers/591_Noleine_Fitzallen.pdf
- Grubb, W. N. (2006). Vocational Education and Training: Issues for a Thematic Review. OECD. <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/43900508.pdf>
- Haaristo, H.-S., Kirss, L., Leppik, C., Märgi, E., Haugas, S. (2017). Eesti üliõpilaste eluolu 2016: rahvusvahelise üliõpilaste uuringu Eurostudent VI Eesti analüüs. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus Praxis. https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/eurostudent_vi_eesti_aruanne_2017.pdf
- Hauschildt, K., Vögtle, E. M., Gwosc, C. (2018). Eurostudent VI 2016-2018. Social and Economic Conditions of Student Life in Europe. [www.eurostudent.eu](http://www.eurostudent.eu/download_files/documents/EUROSTUDENT_VI_Synopsis_of_Indicators.pdf). http://www.eurostudent.eu/download_files/documents/EUROSTUDENT_VI_Synopsis_of_Indicators.pdf
- Inamorato dos Santos, A., Punie, Y., Castaño-Muñoz, J. (2016). Opening up Education: A Support Framework for Higher Education Institutions. JRC Science for Policy Report. EUR 27938 EN; doi:10.2791/293408.
- Järve, J., Seppo, I., Räis, M.-L. (2016). Põhikoolijärgsed haridusvalikud. Eesti rakendusuuringu keskus CentAR. https://www.hm.ee/sites/default/files/haridusmin_pohikoolijargsed_haridusvalikud_30112016.pdf
- Kaukvere, T. (2018). Riik hakkab välismaal töötajate ja õppijate jälgima. Postimees, 30.07. <https://www.postimees.ee/5971330/riik-hakkab-valismaal-tootajate-ja-oppijate-jalgi-ajama>
- Kirss, L. (2017). Haridus. Eesti ühiskonna integratsioonimonitooring. Eesti Ühiskonna Integratsiooni monitooring 2017. <https://www.kul.rik.ee/sites/kulminn/files/eim2017.pdf>
- Leppik, M. (2017). Edukus tööturul. Kutse- ja kõrghariduse 2005.–2014. aastal lõpetanute edukus tööturul aastal 2015. https://www.hm.ee/sites/default/files/edukus_tooturul.pdf

Lindemann, K. (2013). Structural integration of Young Russian-speakers in Post-Soviet contexts: Educational attainment and transition to the Labour Market. Tallinna Ülikool. Sotsiaalteaduste dissertatsioonid.

Lindemann, K., Saar, E. (2012). Ethnic inequalities in education: second-generation Russians in Estonia. *Ethnic and Racial Studies*, 35:11 tr.: 1974–1998.

Masso, A., Kirss, L., Kriger, T. (2011). Haridus ja noored. Eesti integratsiooni monitooring 2011. http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/intmon_2011_pt_2.pdf

Moodie, G. (2008). From Vocational to Higher Education: an International Perspective. McGraw-Hill Education.

Mägi, E., Lill, L., Kirss, L., Beerkens, M., Orr, D. (2010). Õiglane ligipääs kõrgharidusele Eestis. www.praxis.ee. http://www.praxis.ee/wp-content/uploads/2014/03/2010_Oiglane_ligipaas_korgharidusele.pdf

OECD. EAG 2017. DOI: <http://dx.doi.org/10.1787/eag-2017-ne>

OECD.stat

https://stats.oecd.org/Index.aspx?DataSetCode=EAG_ENRL_MOBILES_FIELDS#

Rahvastikuregistri seaduse eelnõu seletuskiri (2018). https://www.employers.ee/wp-content/uploads/RRS_uus-terviktektst_SK.pdf

Rekkor, Sirje (2018). ECVETi rakendamine Eesti kutseõppes. Uuring. Tallinn.

Saar, E. (2008). Haridus. Eesti integratsiooni monitooring 2008. <http://www.kul.ee/sites/kulminn/files/haridus.pdf>

Savisto, T. (2018). Täiskasvanuhariduse valdkonna statistika põhinäitajad. https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/taiskasvanuhariduse_ulevaade_2018.pdf

Sellio, R. (2018). Õppekeel Eesti kõrgkoolides EHIS andmetel. Statistiline ülevaade. https://www.hm.ee/sites/default/files/uuringud/oppekeel_eesti_korgkoolides_statistiline_ylevaade.pdf

Serbak, K. (2018). Mis mõjutab keskhariduseni jõudmist Eestis? Analüüs EHISe andmeil. Haridus- ja Teadusministeeriumi aastaanalüüs 2018. Tartu: Haridus- ja Teadusministeerium

Serbak, K., Valk, A. (2016). Võrdne ligipääs kvaliteetsele haridusele ja tõhus hariduskorraldus. Koolivõrk ja erakoolide rahastamine. HTM aasta-analüüs. https://www.hm.ee/sites/default/files/haridusmin_koolivork.pdf

Tire, G., Henno, I., Soobard, R., Puksand, R., Lepmann, T., Jukk, H., Lindemann, K., Kitsing, M., Täht, K. (2016). PISA 2015. Eesti tulemused. Eesti 15-aastaste õpilaste teadmised ja oskused loodusteadustes, funktsionaalses lugemises ja matemaatikas. https://www.hm.ee/sites/default/files/pisa_2015_final_veebivaatamiseks_0.pdf

Täht, K., Paškov, M. (2012). Juurdepääs kõrgharidusele: ühiskonna ootused. Mida tajutakse õiglasena, milliseid võimalusi võrdsetena. Riigikantselei. <https://riigikantselei.ee/sites/default/files/content->

[editors/TOF/TOF_noorteadlased/kadri_taht_juurdepaas_korgharidusele_uuringu_kokkuvote.pdf](#)

UNESCO. UIS. 2017. <http://data.uis.unesco.org/Index.aspx?queryid=172>

Valk, A. (2016). Soolised lõhed hariduses. HTM aastaanalüüs. https://www.hm.ee/sites/default/files/haridusmin_soolised_lohed_hariduses.pdf

Valk, A., Silm, G. (2015). Haridus ja oskused. PIAAC uuringu temaatiline aruanne nr 6. Tartu. https://www.hm.ee/sites/default/files/piaac6aruanne_haridus_oskused_0.pdf

Lisa 1. Keskhariduse omandamise aastal kõrghariduses jätkanute osakaal maakonniti (%)

keskhariduse omandamise maakond	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	trend 2006-2017
Harjumaa (v.a Tallinn)	66	67	65	65	67	61	58	55	53	54	56	57	
Tallinn	55	56	55	54	52	47	46	45	43	45	43	43	
Hiiumaa	52	49	63	65	50	70	53	64	59	68	59	41	
Ida-Virumaa	50	50	52	47	46	40	43	37	39	42	42	40	
Jõgevamaa	48	40	48	50	49	44	42	38	36	44	49	43	
Järvamaa	34	35	41	39	40	35	33	35	36	38	30	27	
Läänemaa	56	53	47	45	41	35	43	39	38	42	34	36	
Lääne-Virumaa	44	51	47	48	51	47	43	40	40	41	38	29	
Põlvamaa	56	59	55	58	51	49	45	41	47	46	46	38	
Pärnumaa	48	49	53	49	49	46	44	41	39	42	39	37	
Raplamaa	40	39	42	42	46	39	32	35	32	31	33	29	
Saaremaa	47	53	46	53	53	45	43	41	46	39	42	40	
Tartumaa (v.a Tartu)	61	62	66	63	70	62	57	61	53	53	58	58	
Tartu	58	55	56	55	53	50	47	52	49	47	45	48	
Valgamaa	42	51	45	45	55	40	40	43	32	46	33	37	
Viljandimaa	44	46	48	47	45	45	41	43	38	30	34	32	
Võrumaa	50	48	51	52	52	46	48	45	33	36	33	33	

Märkus: Roosa tausta ja punase värviga on esile tõstetud keskmisest kõrgemad (esimene 10%) jätkajate osakaalud.

Allikas: EHIS

Lisa 2. Kõrghariduses õpingute jätkamine keskhariduse omandamise maakonna ja kõrgkooli asukoha järgi

	jätkab kõrghariduses (%)		Tallinna kõrgkoolides (%) *						Tartu kõrgkoolides (%)*						Mujal (%)**	
	kõik	samal aastal	KOKKU		TTÜ		TLÜ		KOKKU		TÜ		EMÜ		kõik	samal aastal
			kõik	samal aastal	kõik	samal aastal	kõik	samal aastal	kõik	samal aastal	kõik	samal aastal	kõik	samal aastal		
Harju maakond	75	61	61	49	20	18	16	12	13	11	10	9	2	1	1	1
Tallinn	61	50	47	38	16	14	12	9	13	11	11	10	1	1	1	0
Hiiu maakond	71	57	57	46	16	15	15	11	14	11	10	8	2	2	0	0
Ida-Viru maakond	53	45	37	32	17	15	5	4	13	11	10	9	2	2	3	2
Jõgeva maakond	56	45	23	18	6	5	6	5	29	24	15	13	10	8	4	2
Järva maakond	46	36	30	23	7	6	8	6	14	11	9	7	4	3	3	1
Lääne maakond	54	43	38	30	10	9	12	9	15	13	11	9	3	2	1	0
Lääne-Viru maakond	56	44	33	27	9	8	9	7	16	13	10	8	4	3	7	4
Põlva maakond	62	50	18	15	5	5	3	2	37	31	15	12	17	15	6	4
Pärnu maakond	57	46	34	27	11	10	8	6	22	18	17	14	3	3	1	0
Rapla maakond	47	37	36	28	9	8	11	9	11	9	8	7	2	1	1	0
Saare maakond	59	47	41	31	14	11	10	8	18	15	12	10	4	3	1	0
Tartu maakond	73	61	24	20	13	11	3	2	47	39	25	22	16	13	3	2
Tartu	62	51	16	12	6	6	3	2	45	39	29	26	10	8	1	1
Valga maakond	54	43	19	15	5	4	5	3	31	26	15	13	11	9	3	2
Viljandi maakond	52	42	26	21	8	8	6	4	24	21	14	12	8	7	1	1
Võru maakond	56	45	18	14	6	5	4	3	31	26	15	13	12	10	7	6
KOKKU	59	48	36	29	12	11	8	7	21	18	14	12	4	4	2	1

Märkused: *"Tallinna kõrgkoolid" ja „Tartu kõrgkoolid“ koondavad siin joonisel kõiki ajavahemikul 2006–2017 tegutsenud õppeasutusi, mis on EHISE andmetel registreeritud Tallinnas või Tartus (sh Tartumaal asuv Eesti Lennuakadeemia) ning kajastavad ka õppimaminekuid nende kõrgkoolide filiaalidesse või esindustesse. Näiteks Tartu Ülikoolil tegutsevad või on tegutsenud kolledžid Narvas, Pärnus, Türil, Haapsalus, Viljandis; Tallinna Tehnikaülikoolil kolledžid Tartus, Virumaal ja Meremajanduse Keskus Kuressaares; Eesti Ettevõtluskõrgkoolil Mainor (tabelis arvestatud Tallinna kõrgkoolide hulka) õppekeskused Tartus, Kärklas, Viljandis, Raplas, Pärnus, Rakveres, Jõhvis, Võrus, Paides, Narvas, Kuressaares. ** „Mujal“ koondab nendesse kõrgkoolidesse õppimaminekuid, mille EHISEs registreeritud asukoht on olnud väljaspool Tartut või Tallinna: Majanduse ja Juhtimise Instituut Ida-Virumaal (suletud 2013), Lääne-Viru Rakenduskõrgkool Lääne-Virumaal ja Võrumaa Kutsehariduskeskus (kõrghariduse õppekavadele vastuvõtt lõpetati 2014).

Lisa 3. Aastatel 2006–2017 keskhariduse omandanute jätkamine kõrghariduses keskhariduse tüübi ja emakeele järgi

Keskhariduse omandamise aasta	vene emakeelega gümnaasiumilõpetajad			eesti emakeelega gümnaasiumilõpetajad			vene emakeelega kutsekeskhariduse omandanud			eesti emakeelega kutsekeskhariduse omandanud		
	Arv	kõrghariduses jätkanute osakaal		Arv	kõrghariduses jätkanute osakaal		Arv	kõrghariduses jätkanute osakaal		Arv	kõrghariduses jätkanute osakaal	
		samal aastal	kokku		samal aastal	kokku		samal aastal	kokku		samal aastal	kokku
2006	2855	66%	78%	7250	66%	82%	28	11%	29%	91	4%	32%
2007	2788	67%	78%	6446	60%	80%	98	13%	27%	146	1%	37%
2008	2698	69%	78%	8084	68%	84%	856	10%	15%	1489	8%	20%
2009	2455	63%	73%	7953	68%	82%	1161	10%	16%	2425	11%	21%
2010	1930	59%	70%	7450	68%	82%	919	11%	18%	2382	11%	20%
2011	1750	55%	65%	7037	64%	78%	1034	9%	15%	2627	10%	17%
2012	1559	57%	67%	6481	62%	76%	904	8%	13%	2532	9%	16%
2013	1632	53%	63%	6025	60%	73%	768	5%	10%	2088	7%	13%
2014	1393	52%	62%	5539	58%	71%	731	9%	13%	1915	6%	11%
2015	1424	59%	68%	5317	59%	71%	745	8%	12%	1786	6%	10%
2016	1324	54%	62%	5255	56%	66%	728	7%	9%	1636	7%	9%
2017	1306	56%	56%	4933	56%	56%	725	6%	6%	1849	6%	7%
KOKKU	23114	61%	70%	77770	63%	76%	8697	9%	13%	20966	8%	15%

Allikas: EHIS

Lisa 4. Välismaale õppima läinud gümnaasiumilõpetanute osakaalud

gümnaasiumi lõpetamise aasta	gümnaasiumilõpetajad kokku (%)		ei ole Eestis kõrgkooli astunud (%)		vene emakeel (%)		Eestis kõrgharidusse astunud lõpetamise aastal (%)
	Välismaale õppima asunud aastal	Välismaale õppima asunud hiljem	Välismaale õppima asunud samal aastal	Välismaale õppima asunud hiljem	Välismaale õppima asunud samal aastal	Välismaale õppima asunud hiljem	Välismaale õppima asunud hiljem
2008	0,9	3,6	4,1	7,6	1,9	5,5	2,6
2009	1,5	4,4	6,2	9,1	2,4	6,6	3,2
2010	1,9	4,3	7,4	9,2	3,8	6,6	3,1
2011	3,2	3,7	11,2	7,6	7,1	6,4	2,4
2012	2,4	3,5	7,6	7,8	4,6	6,7	2,1
2013	2,5	3,2	7,5	6,9	4,4	5,2	1,8
2014	2,4	3,0	6,9	7,3	4,5	4,7	1,1
2015	2,5	2,1	8,1	5,8	3,9	3,9	0,6
2016	2,8	1,5	7,5	3,9	3,8	3,7	0,3
2017	2,6		5,9		3,5		
Keskmine	2,2	3,1	7,2	6,3	2,9	5,2	2,0%

Allikad: EHIS, Haigekassa